महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (GCC) धोरण-२०२५.

महाराष्ट्र शासन
उद्योग,ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग,
शासन निर्णय क्र.जीसीसी-२०२५/प्र.क्र.११४/उद्योग-२
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : ०३ नोव्हेंबर, २०२५

वाचा :- १) शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, क्र. आयटीपी-२०२१/ प्र.क्र.१७०/ उद्योग-२, दिनांक २७/०६/२०२३

२) शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, क्र. आयटीपी-२०२४/ प्र.क्र.८३/ उद्योग-२, दिनांक १३/१२/२०२४

प्रस्तावना :-

भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रे (Global Cabability Centres) जागतिक उद्योगाच्या धोरणात्मक गरजांना आकार देण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावत असून, देशाच्या व्यावसायिक आणि तांत्रिक परिप्रेक्ष्यात वेगाने लक्षणीय परिवर्तन घडवत आहेत. भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रांची संख्या सन-२०२१ मध्ये अंदाजे १२०० वरून सन-२०२५ मध्ये १,९०० पेक्षा अधिक झाली असून, एकत्रितपणे सुमारे १.९ दशलक्ष व्यावसायिकांना रोजगाराची संधी प्राप्त झाली आहे. भारत जागतिक क्षमता केंद्रे विस्तारामध्ये आघाडीवर असून या कालावधीत ४०० पेक्षा अधिक नवीन जागतिक क्षमता केंद्रे आणि अंदाजे १,१०० अतिरिक्त घटकांची स्थापना झाली आहे.

जागतिक क्षमता केंद्रे भारताच्या तंत्रज्ञान परिसंस्थेला आकार देत आहेत, कारण आघाडीचे जागतिक उद्योग त्यांच्या विविध तंत्रज्ञानआधारित कार्यप्रणाली देशात एकत्रित करीत आहेत. अवकाश, संरक्षण आणि सेमीकंडक्टर यासारखे उच्च तंत्रज्ञान आधारित उद्योग पुढील पिढ्यांसाठी व्यासपीठ, उत्पादने आणि तंत्रज्ञान विकसित करण्यासाठी भारतातील प्रतिभेचा वापर करत आहेत. विशेषत: अभियांत्रिकी संशोधन आणि विकास (ER&D) या क्षेत्रातील जागतिक क्षमता केंद्रांची वाढ एकूण जागतिक क्षमता केंद्रांच्या स्थापनेच्या तुलनेत १.३ पट वेगाने झाली आहे, जी भारतातील उच्च निर्मिती आणि नवोन्मेष आधारित कार्याकडे झालेल्या महत्त्वपूर्ण बदलाचे संकेत दर्शविते.

भारतात विशाल प्रतिभासंपन्न मनुष्यबळ उपलब्ध असून त्याचा जागतिक STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) मनुष्यबळाच्या सुमारे २८ % आणि जागतिक सॉफ्टवेअर अभियांत्रिकी क्षमतेच्या २३ % वाटा आहे. देशातील जागतिक क्षमता केंद्रांची परिसंस्था गेल्या दशकात अधिक प्रगल्भ झाली असून ही केंद्रे उत्पादन व्यवस्थापन आणि वास्तुशास्त्र या उच्चस्तरीय क्षेत्रात विकसित होत आहेत. तसेच जागतिक क्षमता केंद्रामधील भारताची जागतिक नेतृत्व करण्याची भूमिका लक्षणीयरीत्या विस्तारणार आहे. सन २०३० पर्यंत भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रे ६५०० वरुन ३०००० पेक्षा अधिक होण्याचा अंदाज असून हे व्यापक प्रशिक्षण कार्यक्रमांच्या सहाय्याने साध्य होईल.

जागतिक क्षमता केंद्रामधील कृत्रिम बुध्दिमत्ता आणि मशीन लर्निंगचा वाढता स्वीकार तसेच कृत्रिम बुध्दिमत्तेची उत्कृष्टता केंद्रे यांची स्थापना भारताला अत्याधुनिक नवोपक्रमाचे केंद्र म्हणून स्थान मिळवून देत आहे. देशातील मध्यम स्तरावरील मजबूत व्यवस्थापन या वाढीस गती देण्यात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत आहे.

पूर्वी केवळ खर्च नियंत्रणासाठी स्थापित केलेले घटक म्हणून पाहिली जाणारी जागतिक क्षमता केंद्रे आता डिजिटल परिवर्तन, व्यवसायाभिमुख लवचिकता आणि नवोन्मेष याचे प्रमुख सक्षम घटक बनले आहेत. ही केंद्रे तंत्रज्ञान, वित्त, विश्लेषण, अभियांत्रिकी, विपणन आणि चिन्हांकन (ब्रँडिंग) तसेच संशोधन आणि विकास या

क्षेत्रांस उच्च-मूल्यावर आधारित सेवा देत आहेत. भारताची कुशल मनुष्यबळ संपन्नता, खर्च कार्यक्षमता आणि प्रगत धोरणात्मक आराखडा यामुळे भारत जागतिक क्षमता केंद्र क्षेत्रातील अग्रणी देश बनला आहे.

सन २०४७ पर्यंत भारताला ३० ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्था असलेले विकसित राष्ट्र बनवण्याचे उद्दिष्ट असलेल्या मा. पंतप्रधानांच्या 'विकसित भारत @२०४७' या दृष्टिकोनाशी सुसंगत, जागतिक विकास केंद्रे ही परिवर्तनात महत्त्वाची भूमिका बजावणार आहेत. शहरी आणि ग्रामीण भागातील सर्वसमावेशक विकास करतेवेळीच समृद्धीची जोपासना करणे आणि प्रशासकीय सुलभता वाढवणे, हे उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी जागतिक क्षमता केंद्रे यावर लक्ष केंद्रित करतील. त्या अनुषंगाने महाराष्ट्राचे जागतिक क्षमता केंद्र धोरण-२०२५ जाहीर करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

मा. पंतप्रधानांच्या 'विकसित भारत @२०४७' या दृष्टिकोनाशी सुसंगतेनुसार २०४७ पर्यंत भारताला $३० ट्रिलियन अर्थव्यवस्था असलेले विकसित राष्ट्र बनवण्याचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी नवीन जागतिक क्षमता केंद्रे आकर्षित करणे, जागतिक क्षमता केंद्र-नेतृत्वाखालील संशोधनाला चालना देणे, बहुराष्ट्रीय सहकार्य वाढवणे आणि उच्च-मूल्यांवर आधारित ज्ञान-केंद्रित गुंतवणूक आकर्षित करणे. जागतिक दर्जाचे व्यवसाय जिल्हे आणि मजबूत डिजिटल डेटाबँक विकसित करणे, जागतिक क्षमता केंद्रासाठी वित्तीय तसेच बिगर वित्तीय प्रोत्साहने, व्यवसाय सुलभता, संस्थात्मक संरचना तसेच केंद्र व राज्य शासनाच्या इतर धोरणांचे व कार्यक्रमांचे अभिसरण करणे या बाबींवर विशेष भर देणे आवश्यक आहे. या सर्व बाबी साकल्याने विचारात घेवून नवीन महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र धोरण-२०२५ तयार करण्यात आले असून राज्य मंत्रिमंडळाच्या दिनांक ३०.०९.२०२५ रोजी संपन्न झालेल्या बैठकीत त्यावर सखोल व सविस्तर चर्चा करुन त्यास मान्यता देण्यात आली आहे. सदर पार्श्वभूमीवर पुढीलप्रमाणे शासनाची मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

१) महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (GCC) धोरण-२०२५ यास मान्यता देण्यात येत आहे **(मराठी धोरण "परिशिष्ट-१" व इंग्रजी धोरण "परिशिष्ट-२" सोबत जोडले आहे).** सदर धोरणाचा कालावधी ५ वर्षे अथवा नवीन धोरण जाहीर होईपर्यंत वैध असेल.

२) महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (GCC) धोरण-२०२५ अंतर्गत पात्र जीसीसी घटकांना धोरणातील तरतुदीप्रमाणे वित्तीय व बिगर वित्तीय प्रोत्साहने मान्यता देण्यात येत आहे.

३) सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी प्रोत्साहनांकरीता धोरण कालावधीसाठी (सन २०२५-३०) अंदाजित खर्च रु.२,९६० कोटी, तसेच त्यापुढील १० वर्षांसाठी (२०३१-२०४०) अंदाजित खर्च रु.८,४७२ कोटी असा एकूण रु.११,७०२ कोटी इतक्या खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे. त्यापैकी चालू आर्थिक वर्ष २०२५-२६ साठी रु.१२ कोटी इतकी अतिरिक्त अर्थसंकल्पिय तरतूद उपलब्ध करुन देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी स्वतंत्र लेखाशीर्ष उघडण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेली मान्यता विचारात घेऊन, या शासन निर्णयातील संबंधित तरतूदींच्या संदर्भात विविध विभागांकडून स्वतंत्रपणे शासन निर्णय/अधिसूचना तातडीने निर्गमित करणे आवश्यक आहे. त्यासंबंधी यादी या शासन निर्णयासोबतच्या **"प्रपत्र-अ"** मध्ये नमूद करण्यात आली आहे. त्यानुसार संबधित विभागाकडून तत्संबधी आदेश/ मार्गदर्शक तत्वे/ शासन निर्णय/ विकास नियंत्रण नियमावलीत सुधारणा/ अधिसूचना तातडीने निर्गमित करण्याबाबत कार्यवाही करण्यात यावी.

३. महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (GCC) धोरण-२०२५ मराठी भाषेतील तरतुदींच्या अर्थ विवरणासाठी इंग्रजी भाषेतील तरतुदी विचारात घेण्यात याव्यात. सदर धोरणातील तरतुदींचे अर्थ विवरण करण्याचा अधिकार शासनास असेल व तो अंतिम समजण्यात येईल.

४. सदर शासन निर्णय मा. मंत्रिमंडळाच्या दिनांक ३०.०९.२०२५ रोजी संपन्न झालेल्या बैठकीत मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुन देण्यात आला असून, त्याचा संकेताक २०२५११०३१६३७३७१७१० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षाकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Digitally signed by P ANBALAGAN
Date: 2025.11.03 17:22:36 +05'30'

(डॉ. पी. अन्बलगन)
सचिव (उद्योग), महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.सभापती,विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,विधानभवन, मुंबई.
२. मा. अध्यक्ष,विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
३. मा. उपसभापती, विधान परिषद यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
४. मा. उपाध्यक्ष,विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
५. मा. विरोधी पक्षनेता,महाराष्ट्र विधान परिषद यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
६. मा. विरोधी पक्षनेता,महाराष्ट्र विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
७. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव,मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा.उप मुख्यमंत्री तथा मंत्री (नगर विकास) यांचे प्रधान सचिव,मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई.
१०. मा.उप मुख्यमंत्री तथा मंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई.
११. मा. मंत्री (उद्योग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१२. मा. राज्य मंत्री (उद्योग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१३. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१४. मा. राज्य मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१५. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१७. अपर मुख्य सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१८. अपर मुख्य सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१९. अपर मुख्य सचिव (ऊर्जा), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२०. अपर मुख्य सचिव, कौशल्य विकास, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२१. अपर मुख्य सचिव, कृषि,पशुसंवर्धन, दुग्धविकास व मत्स्यसंवर्धन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२२. प्रधान सचिव, नियोजन विभाग,मंत्रालय, मुंबई.
२३. प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन (माहिती व तंत्रज्ञान) विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२४. प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२५. प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२६. प्रधान सचिव (कामगार), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२७. प्रधान सचिव, पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२८. प्रधान सचिव (नवि-२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

२९. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३०. प्रधान सचिव (पर्यटन), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३१. सचिव (सांस्कृतिक कार्य), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३२. सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३३. सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग.
३४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, अंधेरी (पूर्व), मुंबई.
३५. विकास आयुक्त (उद्योग), उद्योग संचालनालय, मुंबई.
३६. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
३७. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी लिमिटेड, मुंबई.
३८. व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको, मुंबई.
३९. विभागीय आयुक्त, कोकण/पुणे / नाशिक / नागपूर/ छत्रपती संभाजीनगर/ अमरावती.
४०. नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
४१. संचालक, सॉफ्टवेअर टेक्नॉलॉजी पार्क्स ऑफ इंडिया, मुंबई/पुणे.
४२. सर्व सह सचिव /अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (उद्योग), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४३. प्रधान सचिव (उद्योग) यांचे स्वीय सहायक, उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४४. उप सचिव (उद्योग-२) यांचे स्वीय सहायक, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४५. निवड नस्ती (उद्योग-२)

महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (जीसीसी) धोरण-२०२५

प्रपत्र-अ

अ.क्र.	सोबतच्या धोरणातील परि. क्रमांक	कार्यवाही विषय	कार्यवाही अपेक्षित संबंधित विभागाचे नाव
१	२	३	४
१	**२.३**	पायाभूत सुविधांचा विकास	**नगर विकास विभाग (नवि-१)**
	२.३.१	जागतिक क्षमता केंद्र पार्क्स	
	२.८	महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान आणि माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ नुसार जागतिक क्षमता केंद्र युनिट्सना मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार मिश्र वापराची परवानगी अनुज्ञेय करणे	
	३.२.२	अतिरिक्त चटई क्षेत्र निर्देशांक	
	३.२.९	राईट ऑफ वे	
२	**२.४**	नवोपक्रम, नवोन्मेष, संशोधन आणि विकास	**कौशल्य विकास, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग**
	२.५	प्रतिभा संपादन आणि कार्यबल सक्षमीकरण	
	२.५.१	मजबूत प्रवेश-स्तरीय प्रतिभा पाईपलाईन तयार करणे	
	२.५.२	विद्यमान प्रतिभेचे कौशल्य वर्धन व नेतृत्व विकास	
	३.२.११	बौद्धिक संपदा (IP) सुविधा व रिटेंशन कार्यक्रम	
३	**२.६**	उद्योग-शैक्षणिक सहकार्य	**उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग**
	३.२.११	बौद्धिक संपदा (IP) सुविधा व रिटेंशन कार्यक्रम	
४	**२.९**	शाश्वतता आणि हरित जागतिक क्षमता केंद्र	**पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग**
	३.१.८	हरित प्रमाणपत्र समर्थन आणि मान्यता	
५	**३.१.३**	मुद्रांक शुल्कात सूट	**महसूल व वन विभाग (मुद्रांक)**
६	**३.१.४**	वीज दर अनुदान	**उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग (ऊर्जा विभाग)**
	३.१.५	विद्युत शुल्कात सूट	
	३.२.१२	वीजपुरवठा	
	३.२.१३	ओपन ॲक्सेस	
७	**३.२.४**	राखीव एमआयडीसी भूखंड	**महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ**
	३.२.५	प्राधान्याने भूखंड वाटप	
	३.२.१०	डिजिटल डेटा रिपॉझिटरी	
	३.२.१४	अखंड पाणीपुरवठा	
	२.७	प्रॉक्सिमिटी हाऊसिंग	
७	**३.२.६**	मालमत्ता कर सवलत	**नगर विकास विभाग (नवि-२)**
८	**२.७**	प्रॉक्सिमिटी हाऊसिंग	**उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग (कामगार विभाग)**
	३.२.१५	लवचिक रोजगार अटी आणि २४/७ कामकाज	
९	**३.२.१**	जागतिक क्षमता केंद्रांना अत्यावश्यक सेवा आणि उद्योगाचा दर्जा	**उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग (उद्योग विभाग)** **उद्योग संचालनालय**
	३.२.३	क्रिटीकल पायाभूत सुविधा निधी	
	३.२.७	सिंगल विंडो क्लीयरन्स (मैत्री)	
	३.२.८	व्यवसाय सुलभता	
	३.१	वित्तीय प्रोत्साहने	

	३.२	बिगर वित्तीय प्रोत्साहने	**मैत्री कक्ष**
	२.३.२	समूह विकास	
१०	**४.२**	संस्थात्मक यंत्रणा	**माहिती तंत्रज्ञान विभाग**
	३.१	वित्तीय प्रोत्साहने	**वित्त विभाग**
		आर्थिक सवलतीच्या संदर्भातील तरतूदी जीसीसी उभारणी आणि प्रोत्साहनांकरीता निधीची तरतूद करणे नवीन लेखाशीर्ष उघडणे सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरीता निधी उपलब्ध करुन देणे	
११	**३.१**	वित्तीय प्रोत्साहने	**नियोजन विभाग**
		आर्थिक सवलतीच्या संदर्भातील तरतूदी जीसीसी उद्योग उभारणी आणि प्रोत्साहनांकरीता निधीची तरतूद करणे नवीन लेखाशीर्ष उघडणे सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरीता निधी उपलब्ध करुन देणे	

परिशिष्ट-१

महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र (GCC) धोरण २०२५

अनुक्रमणिका

अ.क्र.		पृ. क्र.
	प्रस्तावना...	१
१	धोरणाचा आढावा..	२
२	धोरणाची रणनिती	३
३	जागतिक क्षमता केंद्रासाठी प्रोत्साहने.....................................	७
४	संस्थात्मक यंत्रणा...	१४
५	केंद्र व राज्य शासनाच्या इतर धोरणांचे व कार्यक्रमाचे अभिसरण	१५

प्रस्तावना

भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रे (Global Cabability Centres) जागतिक उद्योगाच्या धोरणात्मक गरजांना आकार देण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावत असून, देशाच्या व्यावसायिक आणि तांत्रिक परिप्रेक्ष्यात वेगाने लक्षणीय परिवर्तन घडवत आहेत. भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रांची संख्या सन-२०२१ मध्ये अंदाजे १२०० वरून सन-२०२५ मध्ये १,९०० पेक्षा अधिक झाली असून, एकत्रितपणे सुमारे १.९ दशलक्ष व्यावसायिकांना रोजगाराची संधी प्राप्त झाली आहे. भारत जागतिक क्षमता केंद्रे विस्तारामध्ये आघाडीवर असून या कालावधीत ४०० पेक्षा अधिक नवीन जागतिक क्षमता केंद्रे आणि अंदाजे १,१०० अतिरिक्त घटकांची स्थापना झाली आहे.

तंत्रज्ञान विषयक प्रगतीला चालना देणारे जागतिक क्षमता केंद्र

जागतिक क्षमता केंद्रे भारताच्या तंत्रज्ञान परिसंस्थेला आकार देत आहेत, कारण आघाडीचे जागतिक उद्योग त्यांच्या विविध तंत्रज्ञानआधारित कार्यप्रणाली देशात एकत्रित करीत आहेत. अवकाश, संरक्षण आणि सेमीकंडक्टर यासारखे उच्च तंत्रज्ञान आधारित उद्योग पुढील पिढ्यांसाठी व्यासपीठ, उत्पादने आणि तंत्रज्ञान विकसित करण्यासाठी भारतातील प्रतिभेचा वापर करत आहेत. विशेषत: अभियांत्रिकी संशोधन आणि विकास (ER&D) या क्षेत्रातील जागतिक क्षमता केंद्रांची वाढ एकूण जागतिक क्षमता केंद्रांच्या स्थापनेच्या तुलनेत १.३ पट वेगाने झाली आहे, जी भारतातील उच्च निर्मिती आणि नवोन्मेष आधारित कार्याकडे झालेल्या महत्त्वपूर्ण बदलाचे संकेत दर्शविते.

जागतिक क्षमता केंद्र परिसंस्थेमध्ये भारतीय प्रतिभेचे वर्चस्व

भारतात विशाल प्रतिभासंपन्न मनुष्यबळ उपलब्ध असून त्याचा जागतिक STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) मनुष्यबळाच्या सुमारे २८ % आणि जागतिक सॉफ्टवेअर अभियांत्रिकी क्षमतेच्या २३ % वाटा आहे. देशातील जागतिक क्षमता केंद्रांची परिसंस्था गेल्या दशकात अधिक प्रगल्भ झाली असून ही केंद्रे उत्पादन व्यवस्थापन आणि वास्तुशास्त्र या उच्चस्तरीय क्षेत्रात विकसित होत आहेत. तसेच जागतिक क्षमता केंद्रामधील भारताची जागतिक नेतृत्व करण्याची भूमिका लक्षणीयरीत्या विस्तारणार आहे. सन २०३० पर्यंत भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रे ६५०० वरुन ३०००० पेक्षा अधिक होण्याचा अंदाज असून हे व्यापक प्रशिक्षण कार्यक्रमांच्या सहाय्याने साध्य होईल.

जागतिक क्षमता केंद्रामधील कृत्रिम बुध्दिमत्ता आणि मशीन लर्निंगचा वाढता स्वीकार तसेच कृत्रिम बुध्दिमत्तेची उत्कृष्टता केंद्रे यांची स्थापना भारताला अत्याधुनिक नवोपक्रमाचे केंद्र म्हणून स्थान मिळवून देत आहे. देशातील मध्यम स्तरावरील मजबूत व्यवस्थापन या वाढीस गती देण्यात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत आहे.

डिजिटल रुपांतरण आणि नवोन्मेषाचे चालक म्हणून जागतिक क्षमता केंद्रे

पूर्वी केवळ खर्च नियंत्रणासाठी स्थापित केलेले घटक म्हणून पाहिली जाणारी जागतिक क्षमता केंद्रे आता डिजिटल परिवर्तन, व्यवसायाभिमुख लवचिकता आणि नवोन्मेष याचे प्रमुख सक्षम घटक बनले आहेत. ही केंद्रे तंत्रज्ञान, वित्त, विश्लेषण, अभियांत्रिकी, विपणन आणि चिन्हांकन (ब्रँडिंग) तसेच संशोधन आणि विकास या क्षेत्रांस उच्च-मूल्यावर आधारित सेवा देत आहेत. भारताची कुशल मनुष्यबळ संपन्नता, खर्च कार्यक्षमता आणि प्रगत धोरणात्मक आराखडा यामुळे भारत जागतिक क्षमता केंद्र क्षेत्रातील अग्रणी देश बनला आहे.

सन २०४७ पर्यंत भारताला ३० ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्था असलेले विकसित राष्ट्र बनवण्याचे उद्दिष्ट असलेल्या मा. पंतप्रधानांच्या 'विकसित भारत @२०४७' या दृष्टिकोनाशी सुसंगत, जागतिक विकास केंद्रे ही परिवर्तनात महत्त्वाची भूमिका बजावणार आहेत. शहरी आणि ग्रामीण भागातील सर्वसमावेशक विकास करतेवेळीच समृद्धीची जोपासना करणे आणि प्रशासकीय सुलभता वाढवणे, हे उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी जागतिक क्षमता केंद्रे यावर लक्ष केंद्रित करतील.

१. <u>धोरणाचा आढावा</u>

आर्थिकदृष्ट्या एक पॉवरहाऊस असलेले महाराष्ट्र राज्य, भारताच्या जागतिक क्षमता केंद्राच्या परिदृष्यामधील मधील एक महत्त्वाचा भागीदार म्हणून उदयास येण्याच्या दृष्टीने अद्वितीय स्थानावर आहे. आर्थिक केंद्र म्हणून मुंबई, डेटा सेंटर आणि लॉजिस्टिक्स हब म्हणून नवी मुंबई, तंत्रज्ञान आणि संशोधन केंद्र म्हणून पुणे तसेच नागपूर, नाशिक आणि छत्रपती संभाजीनगर ही शहरे विकासाची नवीन इंजिन म्हणून उदयास येत आहेत, यामुळे राज्याला विविध क्षेत्रांमध्ये जागतिक क्षमता केंद्रे स्थापनेसाठी अतुलनीय फायदे प्राप्त झाले आहेत.

महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र धोरण २०२५ चा उद्देश क्षेत्र-विशिष्ट जागतिक क्षमता केंद्र समूह तयार करणे, जागतिक मूल्य साखळींशी एकात्मता साधणे, तसेच सानुकूलित वित्तीय व बिगर वित्तीय प्रोत्साहने देऊन उच्च-स्तरीय बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना आकर्षित करणे, टिकवून ठेवणे आणि त्यांची उपस्थिती वाढवणे आहे. तंत्रज्ञान, फिनटेक, आरोग्यसेवा आणि प्रगत उत्पादन यांसारख्या प्राधान्य क्षेत्रावर लक्ष केंद्रित करून, स्वतःला एक उच्च-मूल्य असलेले जागतिक क्षमता केंद्र गंतव्यस्थान म्हणून प्रस्थापित करणे हे महाराष्ट्राचे ध्येय आहे.

१.१ धोरणाचा दृष्टिकोन

राज्याचा वैविध्यपूर्ण औद्योगिक पाया, आर्थिक नेतृत्व आणि तांत्रिक कौशल्याचा फायदा करुन घेत भारतातील जागतिक क्षमता केंद्रासाठी एक अग्रगण्य केंद्र म्हणून महाराष्ट्राला प्रस्थापित करणे, हे उद्दिष्ट आहे. भविष्यासाठी प्रतिभावान संरचना तयार करताना राज्य सखोल उद्योग-शैक्षणिक भागीदारी जोपासेल आणि त्यायोगे उच्च-मूल्य असलेले नवोन्मेष, प्रगत संशोधन आणि विकास यासाठी तसेच उद्योगांमध्ये डिजिटल रुपांतरणासाठी महाराष्ट्राला पसंतीचे स्थान प्राप्त करुन देईल.

१.२ धोरणाची उद्दिष्टे

- महाराष्ट्र राज्यात सुमारे **४०० नवीन जागतिक क्षमता केंद्रे** स्थापित करून राज्याला अग्रगण्य जागतिक गंतव्यस्थान म्हणून प्रस्थापित करणे.
- उद्योग-आधारित अभ्यासक्रम एकत्रित करून, अत्याधुनिक संशोधन आणि प्रगत डिजिटल तसेच तांत्रिक कौशल्य विकासाच्या माध्यमातून **४,००,००० उच्च-कुशल नोकऱ्या निर्माण करणे.**
- जागतिक क्षमता केंद्र-नेतृत्वाखालील संशोधनाला चालना देणे, बहुराष्ट्रीय सहकार्य वाढवणे आणि उच्च-मूल्यांवर आधारित ज्ञान-केंद्रित गुंतवणूक आकर्षित करणे.
- जागतिक दर्जाचे व्यवसाय जिल्हे आणि मजबूत डिजिटल डेटाबँक विकसित करणे, ज्यामुळे प्रतिभावान मनुष्यबळ, संसाधने आणि कनेक्टिव्हिटी या माहितीच्या आधारे नवीन जागतिक क्षमता केंद्र स्थापनेसाठी ओळखण्यास मदत होईल.
- नाशिक, नागपूर आणि छत्रपती संभाजीनगर सारख्या टियर-२ आणि टियर-३ शहरांना जागतिक क्षमता केंद्र परिदृश्यात समाविष्ट करुन नवीन आर्थिक केंद्रे निर्माण करणे आणि संतुलित, तंत्रज्ञान आधारित वाढ साध्य करणे.

१.३ पात्रता

पात्र घटक - पात्र घटक म्हणजे कंपनी म्हणून स्थापन केलेला कोणताही औद्योगिक उपक्रम/व्यवसाय- जे राज्यात जागतिक क्षमता केंद्र (जीसीसी), जागतिक देशांतर्गत क्षमता केंद्र (Global In-house Centre) किंवा परदेशस्थित घटक (Offshor Unit) स्थापन करतील. यामध्ये खाजगी, सहकारी, सार्वजनिक, न्यास, मर्यादित दायित्व असणारी भागीदारी संस्था(LLP) किंवा संयुक्त उपक्रम यांचा समावेश आहे. हे घटक महाराष्ट्रात कार्यान्वित असणे आवश्यक आहे आणि त्याच्या मूळ संस्थेस किंवा जागतिक संलग्न कंपन्यांना सेवा देण्यात गुंतलेले असले पाहिजे. या धोरणामध्ये या घटकांना सामान्यतः 'जीसीसी' किंवा 'घटक' असे संबोधले जाईल.

१.४ धोरणाची वैधता

महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र धोरण २०२५ हे धोरण जाहीर झाल्याच्या दिनांकापासून पाच वर्षांसाठी (आर्थिक वर्ष २०२९-३० अखेरपर्यंत) किंवा पुढील धोरण अंमलात येईपर्यंत लागू राहील. तथापि, कायदे, विनियम यामधील बदलांना किंवा धोरणाचे अपेक्षित परिणाम साध्य करण्यासाठी त्याच्या प्रभावीपणाचे मूल्यांकन केल्यानंतर, त्यामध्ये नियोजित पुनरावलोकन तारखेच्या आधी त्यामध्ये सुधारणा केली जाऊ शकते.

२. धोरणाची रणनिती

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ याच्याशी सुसंगत राहून डेटा सेंटर आणि क्लाऊड सेवा या भावी काळातील जागतिक क्षमता केंद्रांसाठी मुख्य पायाभूत सुविधांप्रमाणे विकसित करण्यावर भर देईल. माहिती तंत्रज्ञान/माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा, ऑटोमोटिव्ह, औषधनिर्माण, अवकाश व संरक्षण, कृषी व अन्न प्रक्रिया तसेच अक्षय ऊर्जा या विद्यमान व प्राधान्य क्षेत्रांसाठी, हे धोरण क्षेत्र-निहाय जागतिक क्षमता केंद्राचा समूह विकसित करण्याचा संकल्प मांडते. या केंद्रांना अनुकूलित पायाभूत सुविधा, सामायिक सुविधा केंद्र आणि शैक्षणिक संलग्नता यांच्या माध्यमातून सहकार्य दिले जाईल.

२.१ धोरणाची प्राधान्य क्षेत्रे

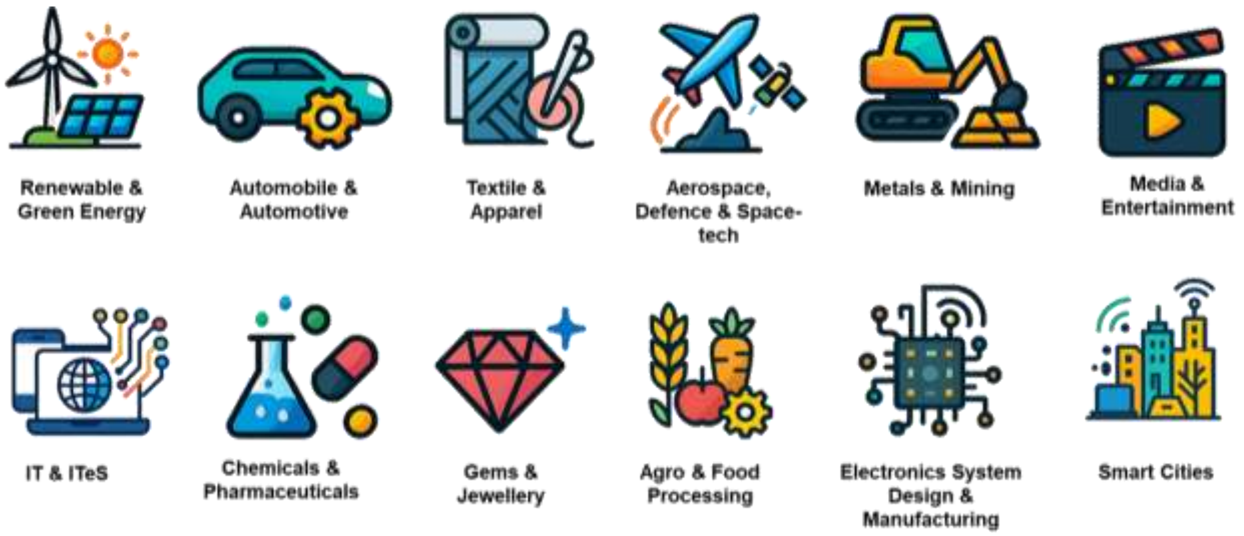

हे धोरण विशेष जागतिक क्षमता केंद्र समूहांना प्रोत्साहन देऊन अवकाश व संरक्षण, कृषी व अन्न प्रक्रिया, रत्ने व आभूषणे, लॉजिस्टिक्स, धातू व खाणकाम, औषधनिर्माण व रसायने, अक्षय व हरित ऊर्जा, वस्त्रोद्योग व पोशाख, माहिती तंत्रज्ञान/माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा तसेच ऑटोमोटिव्ह अशा प्राधान्य क्षेत्रांना गतीमान करेल. हे समूह कुशल मनुष्यबळ, क्षेत्र-विशिष्ट पायाभूत सुविधा व संशोधन-चलित नवोन्मेष यांचा लाभ प्रदान करतील, ज्यामुळे कार्यक्षमता वाढून खर्चात बचत होईल.

विद्यमान केंद्रांना बळकटी देताना, हे धोरण टियर २ आणि टियर ३ शहरांमध्ये जागतिक क्षमता केंद्र समुहांचा विस्तारही सुकर करेल, तेथील प्रादेशिक क्षमतेचा लाभ घेऊन आर्थिक विकासास चालना दिली जाईल. व्यवसाय, शैक्षणिक संस्था आणि शासकीय यंत्रणा या संरचित परिसंस्थेला एकत्र आणून, हे समूह ज्ञानाची देवाण-घेवाण, तंत्रज्ञानाचा अवलंब आणि जागतिक स्पर्धात्मकता वृध्दींगत करतील.

जागतिक क्षमता केंद्राच्या कार्यक्षमतेत वाढ करण्याच्या उद्देशाने हे धोरण सामायिक सुविधा केंद्रे विकसित करेल, ज्यात वापरण्यास तयार कार्यालयीन जागा, सह-कार्यालयीन जागा, उबवणी केंद्रे आणि डिजिटल पायाभूत सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जातील. या सुविधांमुळे व्यवसायांसाठी लवचिक व किफायतशीर कार्यक्षेत्रे उपलब्ध होतील, यामुळे नवउद्योजकांना व्यवसायक्षेत्रातील प्रवेशातील अडथळे कमी होतील आणि प्रस्थापित जागतिक क्षमता केंद्रांच्या अखंड विस्तारास मदत होईल. या धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ/ मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण/ शहर आणि औद्योगिक विकास महामंडळ/ महाराष्ट्र औद्योगिक वसाहत मर्यादित, महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ ही विशेष नियोजन प्राधिकरणे असतील. स्थानानुसार संबंधित स्थानिक विकास प्राधिकरण नोडल एजन्सी म्हणून काम करेल. ही नोडल एजन्सी सरकारी संस्था आणि खाजगी भागधारकांशी समन्वय साधून, स्वयंपूर्ण, भविष्यासाठी सज्ज जीसीसी जिल्हे विकसित करतील, महाराष्ट्राला उच्च-मूल्याच्या उद्योगांसाठी जागतिक हब बनवण्याच्या धोरणात्मक दृष्टिकोनाशी सुसंगत असतील.

२.२ पायाभूत सुविधा विकास

२.२.१ जागतिक क्षमता केंद्र पार्क्स (GCC Parks)

मुंबई व पुणे ही महाराष्ट्रातील जागतिक क्षमता केंद्र घटकांची केंद्रस्थाने असून येथे बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे कार्यान्वयन, उद्योग उपक्रम आणि व्यवसायांचे एक विस्तृत जाळे निर्माण केले आहे. उच्च-मूल्याच्या जागतिक क्षमता केंद्राच्या उपक्रमांच्या वाढत्या मागणीची पूर्तता करताना हे नेतृत्व अधिक बळकट करण्यासाठी, राज्य नवोपक्रम, सहयोग आणि मोठ्या प्रमाणावर कार्यान्वयन यांना समर्थन देण्यासाठी संरचित केलेली समर्पित जागतिक क्षमता केंद्र पार्क्स ही विशेषीकृत व्यवसाय परिसंस्था विकसित करील.

ही पुढील पिढीची जागतिक क्षमता केंद्र पार्क्स स्वयंपूर्ण व्यवसाय जिल्हे असतील, जे जागतिक कंपन्यांच्या बदलत्या गरजांनुसार जागतिक दर्जाच्या पायाभूत सुविधा, एकात्मिक कार्य-जीवन वातावरण आणि भविष्यासाठी सक्षम सुविधा प्रदान करतील. त्यांचा विकास पुढील घटकावर आधारित असेल :-

- **धोरणात्मक विस्तार कॉरिडॉर:** मुंबई व पुणे ही प्रमुख केंद्रे असतील तसेच नागपूर, नाशिक व छत्रपती संभाजीनगर यांसारख्या उच्च क्षमतेच्या टियर-२ आणि टियर-३ शहरांमध्ये नियोजनबध्द विस्तार केला जाईल, ज्यामुळे संतुलित प्रादेशिक वाढ साध्य होईल आणि प्रादेशिक क्षमतांचा विकास होईल.
- **भविष्यासाठी सक्षम पायाभूत सुविधा:** हाय-स्पीड डिजिटल कनेक्टिव्हिटी, स्मार्ट इमारती व कृत्रिम बुद्धिमत्ता आधारित कार्यान्वयनाद्वारे या पार्कमध्ये अखंड, विस्तृत व्यवसाय संचालन सुनिश्चित केले जाईल.
- **कार्यबल गतिशिलता व शाश्वतता:** एकात्मिक मेट्रो आणि एक्सप्रेस ट्रान्झिट कनेक्टिव्हिटी, हरित इमारती व ऊर्जा-कार्यक्षम पायाभूत सुविधा यामुळे कर्मचाऱ्यांची सुलभता व पर्यावरणीय शाश्वतता यास चालना दिली जाईल.

जागतिक क्षमता केंद्र पार्कचा विकास सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी मॉडेलद्वारे करण्यात येईल. यामध्ये खाजगी विकासक मास्टर प्लॅनिंग व प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करतील. स्थानिक विकास प्राधिकरण / विशेष नियोजन प्राधिकरणे उच्च-क्षमतेच्या भूखंडाची निवड करतील, नियामक मंजूरी सुलभ करतील व जागतिक स्पर्धात्मक व्यवसायिक वातावरण निर्मितीसाठी आवश्यक पायाभूत सुविधा उपलब्ध करतील.

ज्ञान-आधारित उद्योगांसाठी तयार केलेले लवचिक भाडेपट्टा मॉडेल्स, प्लग-अँड-प्ले कार्यालयीन जागा व सहयोगी कार्यक्षेत्रे यांची सांगड घालून, राज्य बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचा दीर्घकालीन विस्तार व शाश्वतता सुनिश्चित करताना भारतामधील आघाडीचे जागतिक क्षमता केंद्र हब म्हणून स्वतःला स्थापित करण्याचे राज्याचे उद्दिष्ट आहे.

२.२.२ समूह विकास

या धोरणात कृत्रिम बुध्दिमत्ता, फिनटेक, मेडटेक, लीगलटेक, क्लायमेटटेक, ब्लॉकचेन, डिजिटल गेमिंग, सायबरसुरक्षा आणि संबंधित क्षेत्रांमध्ये पुढील पिढीतील जागतिक क्षमता केंद्राच्या कार्यान्वयाच्या उदयाला मान्यता देण्यात आली आहे. या संधींचा फायदा घेण्यासाठी, राज्य शासन इनोव्हेशन सिटी आणि महाराष्ट्र ग्लोबल मेडटेक झोन (MGMTZ) यासारखे तंत्रज्ञान-सक्षम नवोन्मेष समुह स्थापित करेल.

हे समूह मजबूत शैक्षणिक भागीदारी, उच्च-कार्यक्षम संगणन पायाभूत सुविधा, सामायिक संशोधन आणि विकास मालमत्ता, स्टार्टअप इनक्युबेटर्स, क्रॉस-सेक्टर सहयोग प्लॅटफॉर्म आणि प्रयोगासाठी सँडबॉक्स वातावरणाद्वारे विकसित केले जातील.

हे धोरण विशेषीकृत जागतिक क्षमता केंद्र घटकांना आकर्षित करण्यासाठी प्रणेता परिसंस्था म्हणून मोठ्या प्रमाणात धोरणात्मक उपक्रमांचा वापर करते. हे उपक्रम क्षेत्र-विशिष्ट पायाभूत सुविधा, नवोन्मेष-अनुकूल वातावरण आणि एकात्मिक समर्थन प्रणाली प्रदान करतील, ज्यामुळे ते उच्च-मूल्य असलेल्या जागतिक क्षमता केंद्राच्या कार्यान्वयनाकरीता आदर्श स्थाने बनतील.

महाराष्ट्र ग्लोबल मेडटेक झोन हे वैद्यकीय उपकरण निर्मिती आणि नवोन्मेषासाठी जागतिक दर्जाचे हब म्हणून विकसित केले जात आहे. या धोरणाद्वारे वैद्यकीय तंत्रज्ञान, डिजिटल आरोग्य, निदान आणि स्मार्ट आरोग्यसेवा क्षेत्रातील जागतिक क्षमता केंद्रे या झोनमध्ये एकत्र काम करण्यास प्रोत्साहित करण्यात येईल, ज्यामुळे त्यांना अत्याधुनिक पायाभूत सुविधा, संशोधन आणि विकास दुवे आणि निर्यात सुलभीकरणाचा लाभ मिळेल.

त्याचप्रमाणे, इनोव्हेशन सिटीची कल्पना पुढील पिढीतील समूह म्हणून केली गेली आहे जी डीप-टेक, स्टार्टअप्स आणि शैक्षणिक-उद्योग सहकार्यावर लक्ष केंद्रित करते. हे धोरण इनक्युबेटर, एक्सीलरेटर, टेक लॅब आणि विद्यापीठ-चालित नवोन्मेष कार्यक्रमांमध्ये प्रवेश देऊन इनोव्हेशन सिटीमध्ये एआय, क्वांटम कंप्युटिंग, ब्लॉकचेन आणि रोबोटिक्स यासारख्या आघाडीच्या क्षेत्रातील जागतिक क्षमता केंद्रांना प्रोत्साहन देईल.

या प्रमुख प्रकल्पांव्यतिरिक्त, हे धोरण राज्यातील इतर उदयोन्मुख समूह-आधारित उपक्रमांना देखील समान समर्थन देईल.

उच्च-मूल्य, आयपी-जनरेटिंग क्रियाकलापांवर लक्ष केंद्रित करून, हे समूह महाराष्ट्राला भविष्यासाठी सक्षम जागतिक क्षमता केंद्र गंतव्यस्थान म्हणून स्थान मिळवून देतील. हा एकात्मिक, क्षेत्र-संवेदनशील दृष्टिकोन जागतिक गुंतवणूक आकर्षित करण्यासह लवचिक परिसंस्थांना चालना देऊन शहरी आणि प्रादेशिक दोन्ही केंद्रांमध्ये सर्वसमावेशक वाढ सुनिश्चित करेल.

२.३ नवोपक्रम, नवोन्मेष, संशोधन आणि विकास

महाराष्ट्राचे जागतिक क्षमता केंद्र धोरण राज्याला उच्च मुल्याधारित नवोन्मेष हब म्हणून स्थान प्राप्त करुन देईल, ज्यामुळे ही जागतिक क्षमता केंद्र पारंपरिक सेवा कार्यांच्या पलीकडे जाऊन संशोधन व विकास, उत्पादन नवोन्मेष आणि सखोल तांत्रिक प्रगतीसाठी उत्कृष्टता केंद्रे बनतील. शैक्षणिक-उद्योग सहकार्य मजबूत करण्यासाठी, राज्य विद्यार्थ्यांच्या संशोधनाला पाठिंबा देणाऱ्या उद्योग-प्रायोजित शिष्यवृत्तींना प्रोत्साहन देईल. संरचित भागीदारी सुलभ करण्यासाठी जागतिक क्षमता केंद्र-स्टार्टअप सहयोग फ्रेमवर्क खालीलप्रमाणे स्थापित केला जाईल :

कॉर्पोरेट प्रवेगक आणि नवोन्मेष आव्हाने: जागतिक क्षमता केंद्राना समस्या विधाने आणि इनोव्हेशन स्प्रिंटस चालविण्यासाठी प्रोत्साहन दिले जाईल, जिथे नवोपक्रम जागतिक कंपन्यासमोरील प्रत्यक्ष व्यावसायिक समस्यांवर उपाय सुचवू शकतील.

• **समर्पित सह-नवोन्मेष प्रयोगशाळा:** राज्य शासन जागतिक क्षमता केंद्राच्या ग्रोथ झोनमध्ये सामायिक संशोधन आणि तंत्रज्ञान विकास केंद्रे स्थापन करेल. यामुळे स्टार्टअप्सना जागतिक क्षमता केंद्राचे कौशल्य, उच्च संगणन संसाधने आणि उत्पादन विधीग्राह्यतेसाठीचे वातावरण उपलब्ध होईल.

• **नियामक सँडबॉक्सेस आणि फास्ट-ट्रॅक पायलट्स** – नवोपक्रमांना जागतिक क्षमता केंद्राच्या सहकार्याने नियामक सँडबॉक्स वातावरणात त्यांच्या उपाययोजनांची चाचणी घेण्याची संधी मिळेल. यामुळे real-time deployment आणि त्वरित बाजार प्रवेश धोरण (faster go-to-market strategies) विकसित करता येईल.

२.४ प्रतिभा संपादन आणि कार्यबल सक्षमीकरण

राज्य शासन पुढील पिढीतील जागतिक क्षमता केंद्रांच्या गरजांनुसार भविष्यासाठी सज्ज असलेल्या प्रतिभाशाली व्यक्तींचा समूह तयार करण्यासाठी एक व्यापक मनुष्यबळ विकास धोरण राबवेल. ही रणनीती एकाच वेळी नवीन प्रवेश सुलभ करणे, विद्यमान कार्यबलांची कौशल्य वृद्धी करणे आणि नेतृत्व उत्कृष्टतेला प्रोत्साहन देणे यांवर लक्ष केंद्रित करेल, ज्यामुळे एक शाश्वत आणि जागतिक स्तरावर स्पर्धात्मक प्रतिभा परिसंस्था निर्माण होईल.

एक मजबूत मनुष्यबळ पाया तयार करण्यासाठी, महाराष्ट्र राज्य नवीन पदवीधर आणि तरुण व्यावसायिक यांना उद्योगाशी संबंधित कौशल्यांनी सुसज्ज करण्यासाठी खालील उपक्रम सुरू करण्यावर लक्ष केंद्रित करेल:

- विद्यापीठ भागीदारी आणि कौशल्य कार्यक्रम यांद्वारे एक मजबूत प्रवेश-स्तरीय कौशल्यसंपन्न मनुष्यबळाची साखळी तयार करणे, जे उच्च शिक्षणात जागतिक क्षमता केंद्र-विशिष्ट अभ्यासक्रम एकत्रित करते.
- कामाची तयारी सुनिश्चित करण्यासाठी नियोक्ता-नेतृत्वाखालील प्रशिक्षण, अप्रेंटिसशिप आणि इंटर्नशिप याद्वारे जागतिक क्षमता केंद्र कार्यान्वयनामध्ये वास्तविक जगाचा अनुभव प्रदान करेल.
- कार्यरत व्यावसायिकांना एआय, क्लाउड कॉम्प्युटिंग, सायबरसुरक्षा, डेटा ॲनालिटिक्स आणि ऑटोमेशन यासारख्या उदयोन्मुख क्षेत्रांमध्ये प्रगत कौशल्ये संपादनासाठी 'कमवा व शिका' अपस्किलिंग कार्यक्रम.
- जागतिक क्षमता केंद्र -विशिष्ट व्यवस्थापन कौशल्य विकसित करण्यासाठी आणि भविष्यातील नेतृत्वाची एक मजबूत साखळी तयार करण्यासाठी कार्यकारी नेतृत्व विकास कार्यक्रम.

विद्यमान कर्मचाऱ्यांच्या कौशल्यांमध्ये सतत सुधारणा करताना नवीन प्रतिभेचे संगोपन करणाऱ्या या एकात्मिक दृष्टिकोनाद्वारे - महाराष्ट्र स्वतःला जागतिक क्षमता केंद्र प्रतिभा विकासासाठी भारतातील प्रमुख गंतव्यस्थान म्हणून स्थापित करेल.

२.५ उद्योग-शैक्षणिक सहकार्य

कौशल्यातील तफावत भरून काढण्यासाठी आणि उद्योगक्षेत्राच्या गरजांनुसार कौशल्य विकसित करण्यासाठी, राज्य शासन आघाडीच्या शैक्षणिक संस्था, संशोधन केंद्रे आणि जागतिक क्षमता केंद्रे यांच्यात सखोल भागीदारी वाढवेल. राज्य सह-निर्मित अभ्यासक्रम विकासास प्रोत्साहन देईल, ज्याद्वारे विद्यापीठ अभ्यासक्रमांमध्ये कृत्रिम बुध्दीमत्ता, डेटा ॲनालिटिक्स, सायबर सुरक्षा, फिनटेक, क्लाउड कॉम्प्युटिंग आणि ऑटोमेशन यासारख्या उद्योग-संबंधित कौशल्यांचा समावेश केला जाईल. उद्योग क्षेत्रातील तज्ज्ञांच्या भागीदारीने विशेष पदवी कार्यक्रम, प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम व कार्यकारी शिक्षण उपक्रम विकसित करण्यात येतील.

राज्य या उपक्रमांना संस्थात्मक स्वरूप देण्यासाठी, महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी (MSSDS) आणि कामगार विभाग यासारख्या संस्थांच्या प्रतिनिधींचा समावेश असलेली जागतिक क्षमता केंद्र प्रतिभा परिषद (GCC Talent Council) स्थापन करेल. ही परिषद अभ्यासक्रम सुधारणांना चालना देण्यासाठी, संशोधन संबंध

वाढविण्यासाठी तसेच शैक्षणिक व उद्योग यांच्यातील सतत संवाद सुलभ करण्यासाठी विद्यापीठे, उद्योग संस्था व जागतिक क्षमता केंद्र नेत्यांशी सहयोग करेल.

२.६ शाश्वतता आणि हरित जागतिक क्षमता केंद्रे

महाराष्ट्र राज्याचे हरित जागतिक क्षमता केंद्र धोरणाचे उद्दिष्ट दीर्घकालीन खर्च कार्यक्षमता, कार्यात्मक लवचिकता व जागतिक पर्यावरणीय, सामाजिक आणि प्रशासन (ESG) मानकाचे अनुपालन सुनिश्चित करताना पर्यावरणीय परिणाम कमी करणे हे आहे.

नवीन जागतिक क्षमता केंद्र विकासांना LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)/ IGBC (Indian Green Building Council)-प्रमाणित बांधकाम मानकांचे पालन करणे बंधनकारक केले जाईल, ज्यामुळे शाश्वत जल, कचरा आणि ऊर्जा व्यवस्थापन सुनिश्चित होईल. विद्यमान जागतिक क्षमता केंद्रांना स्मार्ट एनर्जी ग्रिड, AI-चलित पॉवर ऑप्टिमायझेशन आणि चक्रीय अर्थव्यवस्था मॉडेल्स एकत्रित करण्यास प्रोत्साहित केले जाईल, ज्यामध्ये कचरा-ते-ऊर्जा (Waste to Energy) उपाय आणि प्रगत जल पुनर्वापर प्रणालींचा समावेश असेल.

कमी कार्बन उत्सर्जनाला चालना देण्यासाठी, जागतिक क्षमता केंद्र पार्क्समध्ये राज्य हरित व्यवसाय जिल्हे (Green Business Districts) विकसित करेल. यामध्ये सार्वजनिक वाहतूक केंद्रांसह कामाच्या जागा, पायी प्रवाससुलभ संरचना (वॉक-टू-वर्क डिझाइन) आणि समर्पित इलेक्ट्रिक वाहन पायाभूत सुविधा उपलब्ध असतील. हे धोरण कर्मचारी वाहतुकीसाठी इलेक्ट्रीक व्हेईकल फ्लीट्सचा अवलंब करण्यास सक्रियपणे प्रोत्साहित करेल, ज्याला इलेक्ट्रीक व्हेईकल चार्जिंग स्टेशनद्वारे समर्थित केले जाईल.

याव्यतिरिक्त, महाराष्ट्र शासन मान्यताप्राप्त ग्रीन जीसीसी दर्जासह ऊर्जा कार्यक्षमता, शाश्वत कचरा व्यवस्थापन आणि कार्बन तटस्थता उपाययोजना राबवणाऱ्या जागतिक क्षमता केंद्राना समर्थन देईल. संक्रमण सुलभ करण्यासाठी, राज्य LEED, IGBC तसेच GRIHA प्रमाणपत्र मिळविण्यासाठी मोफत तांत्रिक सल्लागार सहाय्य उपलब्ध करेल. याद्वारे शाश्वत, कमी कार्बन उत्सर्जन करणाऱ्या जागतिक क्षमता केंद्र परिसंस्थेला प्रोत्साहन देऊन, महाराष्ट्राचे उद्दिष्ट स्वतःला भारतातील आघाडीचे हरित व्यवसाय गंतव्यस्थान म्हणून स्थापित करणे आहे.

३. <u>जागतिक क्षमता केंद्रासाठी प्रोत्साहने</u>

३.१ झोनचे वर्गीकरण:-

झोन १: या झोनमध्ये मुंबई महानगर प्रदेश आणि पुणे महानगर प्रदेशातील क्षेत्रे समाविष्ट आहेत.

झोन २: या झोनमध्ये झोन १ अंतर्गत येणाऱ्या क्षेत्रांव्यतिरिक्त राज्यातील सर्व क्षेत्रे समाविष्ट आहेत.

३.२ व्याख्या :-

३.२.१ डेटा सेंटर - डेटा सेंटर म्हणजे संगणकीय प्रणाली आणि स्टोरेज सिस्टिम नेटवर्किंग उपक्रमांसाठी समर्पित सुरक्षित सुरक्षित जागा, ज्यात आवश्यक कनेक्टिव्हिटी, स्टोरेज सिस्टीम्स इ. पायाभूत सुविधा असतात. या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणातील डेटा संकलन, साठवण, वितरण अथवा डेटा उपलब्ध करण्याची क्षमता असते.

३.२.२ व्यवसायिक कार्यन्वयनाची तारीख - व्यावसायिक कार्यान्वयन सुरू होण्याची तारीख म्हणजे औद्योगिक उपक्रम ज्या दिवशी त्यांचे व्यावसायिक कार्यान्वयन सुरू करतो ती तारीख .

३.२.३ स्थिर भांडवली गुंतवणूक –स्थिर भांडवली गुंतवणूक म्हणजे पात्र घटकाने केलेला खर्च, जो या धोरणांतर्गत प्रोत्साहन मिळवण्यासाठी घटकाची श्रेणी निश्चित करण्यासाठी ग्राह्य धरला जाईल. यामध्ये इमारत/जागा, संयंत्रे व यंत्रसामग्री (संगणक, संशोधन आणि विकास उपकरणे, नेटवर्किंग हार्डवेअर, सॉफ्टवेअर आणि पात्र घटकाच्या कामकाजाशी थेट संबंधित स्थिर मालमत्ता सह) आणि पायाभूत सुविधांवर केलेल्या खर्चाचा समावेश

असेल. यामध्ये कर्मचाऱ्यांवरील खर्चाचा समावेश असणार नाही. तसेच घटकांनी अस्तित्वात असलेल्या फिक्स्चरच्या (Fixtures)दुरुस्तीवरील केलेल्या खर्चाच्या ५०% खर्चाचा देखील समावेश असेल.

३.२.४ जागतिक क्षमता केंद्रे –जागतिक क्षमता केंद्रे म्हणजे (GCCs) हे बहुराष्ट्रीय कॉर्पोरेशन्स (MNCs) किंवा भारतीय जागतिक कंपन्यांनी स्थापन केलेली पूर्णपणे मालकीची आणि एकात्मिक पूरक सुविधा केंद्रे (Captive Hub) आहेत. ही केंद्रे पूर्णपणे पालक कंपनीच्या मालकीची असून त्यांच्या नियंत्रणाखाली कार्यरत असतात. तसेच माहिती तंत्रज्ञान, संशोधन आणि विकास (R&D), वित्त, उत्कृष्टता केंद्रे, मानव संसाधने आणि इतर व्यवसायपूरक धोरणात्मक किंवा सहाय्यकारी कामे यासारख्या क्षेत्रात केवळ पालक संस्थेसाठी विशेष सेवा प्रदान करतात.

या धोरणाच्या उद्देशाने, जागतिक क्षमता केंद्रांमध्ये विशेषतः पुढील गोष्टी वगळण्यात येतील:

- बिझनेस प्रोसेस आऊटसोर्सिंग (BPO) घटक,
- स्वतःला किंवा तृतीय-पक्ष ग्राहकांना सेवा देणारी कॉल सेंटर्स आणि
- कस्टमाइज्ड सॉफ्टवेअर किंवा साधनांचे भारत किंवा शेजारच्या प्रदेशांमध्ये विपणन, वितरण किंवा विक्री करण्यात गुंतलेल्या पूर्णतः विक्री आधारित संस्था.

३.२.५ उदयोन्मुख तंत्रज्ञान –महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण-२०२३ नुसार, उदयोन्मुख तंत्रज्ञान म्हणजे असे आधुनिक तंत्रज्ञान ज्यांचा विकास किंवा व्यावहारिक उपयोग, किंवा दोन्ही अजूनही मोठ्या प्रमाणात प्रारंभिक टप्प्यातच आहेत, ज्यामुळे ते अस्तित्वात नसलेल्या किंवा अस्पष्टतेच्या पार्श्वभूमीतून महत्त्वाचे ठरत आहे. या उदयोन्मुख तंत्रज्ञानांमध्ये ब्लॉक चेन, सायबर सुरक्षा, कृत्रिम बुद्धिमत्ता, प्रगत डेटा विश्लेषण इत्यादींचा समावेश होतो.

३.२.६ माहिती तंत्रज्ञान पार्क - अतिरिक्त चटई क्षेत्र निर्देशांक, हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) यासह किंवा त्याशिवाय, २०,००० चौ.फू. पेक्षा अधिक बांधकाम क्षेत्र असलेली स्वतंत्र इमारत / परिसर ही माहिती तंत्रज्ञान पार्क म्हणून परिभाषित केला जाईल.

३.२.७ माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा (ITES) - माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा म्हणजे अशा कंपन्या ज्या माहिती तंत्रज्ञान सेवा किंवा त्या यंत्रणेसंदर्भातील एकत्रित सेवा प्रदान करतात, ज्यात केंद्रीय प्रत्यक्ष कर मंडळाने (CBDT) आयकर नियमांमधील कलम १० TA अंतर्गत वेळोवेळी अधिसूचित केलेल्या आणि शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या सेवांचा समावेश होतो. या सेवा पुढीलप्रमाणे आहेत: बॅक-ऑफिस ऑपरेशन्स: बँका, विमा कंपनी, म्युच्युअल फंड, बिगर-बँकींग वित्तीय संस्था यासारख्या वित्तीय संस्थांचे प्रशासकीय आणि सहाय्यक कर्मचारी, जे कंपनीच्या कामकाजाशी संबंधित कार्यासाठी जसे की ताळेबंद, अनुपालन, अकाउंटिंग, माहिती तंत्रज्ञान आणि इतर तंत्रज्ञान यांसाठी जबाबदार असतात. **(संपूर्ण तपशीलाकरीता महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ पहावे.)**

३.२.८ संशोधन आणि विकास - इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान मंत्रालयाच्या संशोधन आणि विकास विभागांतर्गत परिभाषित केलेल्या क्रियाकलापांमध्ये खालील उपक्रमांचा समावेश होतो.(परंतु एवढेच मर्यादित नाही):

- उच्च कार्यक्षमता संगणन
- हरित माहिती तंत्रज्ञान किंवा माहिती तंत्रज्ञान शाश्वतता
- मोबाइल संगणन, नेटवर्किंग आणि अनुप्रयोग
- जलसंपत्तीच्या शाश्वत व्यवस्थापनामध्ये माहिती तंत्रज्ञान आधारित नवोन्मेष

- डिजिटल संवर्धन, हरित संगणन, बायोइन्फॉर्मॅटिक्स, परसेप्शन अभियांत्रिकी (Perception Engineering), फ्री आणि ओपन सोर्स स्त्रोत सॉफ्टवेअर (FOSS) यासारख्या उदयोन्मुख क्षेत्रातील माहिती तंत्रज्ञान
- सेंटर फॉर डेव्हलपमेंट ऑफ ॲडव्हान्स्ड कम्प्युटिंग (C-DAC), पुणे यांनी परिभाषित केलेले इतर कोणतेही संशोधन आणि विकास उपक्रम.

माहिती तंत्रज्ञानमधील संशोधन आणि विकास अंतर्गत असलेले उपक्रम महाराष्ट्र शासनाच्या विकास आयुक्त(उद्योग) यांच्या निर्देशानुसार सुधारणांच्या अधीन असतील.

३.२.९ **प्रतिपूर्ती** - राज्य/ सार्वजनिक संस्था/ संघटनेद्वारे निश्चित केलेल्या खर्चासाठी देय रक्कम त्यांना मान्य केल्यानुसार परतफेड स्वरुपात दिली जाईल.

३.३ वित्तीय प्रोत्साहनांकरीता घटकांसाठी पात्रता निकष:-

खालील तक्त्यामध्ये दिलेल्या निकषांनुसार, उद्योग घटक या धोरणांतर्गत ‘प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य’ या तत्त्वावर प्रोत्साहने मिळण्यास पात्र असतील.

घटकास धोरणांतर्गत प्रोत्साहने स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर वर पात्र अटींच्या अधीन राहून प्रदान केली जातील. तथापि, राज्य शासनाच्या विविध विभागांनी किंवा अभिकरणांनी प्रदान केलेली एकूण आर्थिक प्रोत्साहनांची एकूण मर्यादा ही राज्य शासनाने परिभाषित केलेल्या औद्योगिक प्रोत्साहन अनुदान याच्या १००% इतक्या मर्यादेत (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीच्या टक्केवारीनुसार) असेल.

जीसीसी घटकांनी पात्रतेसाठी खालील तक्ता क्र. १ मध्ये दिलेल्या स्थिर भांडवली गुंतवणूक **किंवा** प्रत्यक्ष रोजगाराच्या किमान मर्यादा निकष पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

तक्ता क्र.१ प्रोत्साहनांकरीता पात्रता निकष

जीसीसी वर्गीकरण	स्थिर भांडवली गुंतवणूक निकष	कर्मचारी संख्या
लघु	रु.५० ते १०० कोटी	१००-२५०
मध्यम	रु.१०० ते २५० कोटी	२५० - ५००
मोठे	रु.२५० ते ५०० कोटी	५००-७५०
विशाल	रु.५०० ते ७५० कोटी	७५०-१०००
अतिविशाल	>रु.७५० कोटी	>१०००

अटी :-

अ) रोजगार निकषांवर आधारित प्रकल्पांना वर्षभर पात्र प्रत्यक्ष रोजगार (पात्र घटकाच्या वेतनपटावर व कार्यालय परिसरात) राखणे आवश्यक असेल. जर प्रोत्साहनाचा दावा केलेल्या वर्षाच्या कोणत्याही महिन्यात रोजगार निकषाची पूर्तता झाली नाही, तर अशा आर्थिक वर्षासाठी प्रोत्साहने अनुज्ञेय राहणार नाहीत.

ब) वरील तक्ता-१ मध्ये नमूद केलेला किमान प्रत्यक्ष रोजगार व्यावसायिक उत्पादन सुरू झाल्यापासून दोन वर्षांच्या कालावधीत निर्माण करणे बंधनकारक राहील.

क) विस्तार किंवा विविधीकरण प्रकल्पांच्या बाबतील, संयंत्र आणि यंत्रसामग्री किंवा उपकरणांमधील एकूण गुंतवणूक, उक्त परि. ३.४.४ मध्ये नमूद मर्यादेत असली पाहिजे, जेणेकरुन निर्दिष्ट ती प्रोत्साहनांसाठी पात्र होईल.

३.४ वित्तीय प्रोत्साहने

३.४.१ भांडवली अनुदान किंवा भाडे सहाय्य –

धोरण कालावधीत जीसीसी घटक भांडवली अनुदान **किंवा** भाडे सहाय्य यापैकी एक मिळण्यास पात्र असतील.

३.४.१.१ भांडवली अनुदान

घटक स्थिर भांडवली गुंतवणुकीवर भांडवली अनुदानासाठी पात्र असतील. स्थिर भांडवली गुंतवणूकीमध्ये केवळ सयंत्रे व यंत्रसामुग्रीचा समावेश असेल.

जीसीसी वर्गीकरण	झोन १ व झोन २- पात्र गुंतवणूकीच्या २०% (मर्यादा)
लघु	रु.१० कोटी पर्यंत
मध्यम	रु.२० कोटी पर्यंत
मोठे	रु.५० कोटी पर्यंत
विशाल	रु.१०० कोटी पर्यंत

- **लघु जीसीसी :** जर एखाद्या घटकामध्ये १०० ते २५० कर्मचारी असतील **किंवा** किमान भांडवली गुंतवणूक रु.५० कोटी असेल तर असे घटक लघु जीसीसी म्हणून पात्र ठरतील. अशा घटकांना २०% पर्यंत किंवा रु.१० कोटी इतके अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते ५ समान हप्त्यात अनुज्ञेय असेल.
- **मध्यम जीसीसी:** जर एखाद्या घटकामध्ये २५० ते ५०० कर्मचारी असतील **किंवा** किमान भांडवली गुंतवणूक रु.१०० कोटी असेल तर असे घटक मध्यम जीसीसी म्हणून पात्र ठरतील. अशा घटकांना २०% किंवा रु.२० कोटी इतके अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते ५ समान हप्त्यात अनुज्ञेय असेल.
- **मोठे जीसीसी:** जर एखाद्या घटकामध्ये ५०० ते ७५० कर्मचारी असतील **किंवा** किमान भांडवली गुंतवणूक रु.२५० कोटी असेल तर असे घटक मोठे जीसीसी म्हणून पात्र ठरतील. अशा घटकांला २०% किंवा रु.५० कोटी इतके अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते ५ समान हप्त्यात अनुज्ञेय असेल.
- **विशाल जीसीसी**: जर एखाद्या घटकामध्ये ७५० ते १००० कर्मचारी असतील **किंवा** किमान भांडवली गुंतवणूक रु.५०० कोटी असेल तर ते घटक विशाल जीसीसी म्हणून पात्र ठरतील. असे घटक कस्टमाईज्ड प्रोत्साहन पॅकेजसाठी पात्र असतील जे राज्यस्तरीय शक्तीप्रदान समितीच्या मान्यतेच्या अधीन राहून २०% पर्यंत किंवा रु.१०० कोटी इतके अनुदान यापैकी जे कमी असेल ते ५ समान हप्त्यात अनुज्ञेय असेल.
- **अतिविशाल प्रकल्पांना** धोरणात्मक महत्त्वानुसार आणि राज्याच्या प्राधान्यांशी सुसंगततेनुसार कस्टमाईज्ड प्रोत्साहने दिली जातील. राज्याचे माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण-२०२३ मध्ये नमुद केल्याप्रमाणे राज्यस्तरीय शक्तीप्रदान समितीला अतिविशाल प्रकल्पांसाठी कस्टमाईज्ड प्रोत्साहन पॅकेज मंजूर करण्याचे अधिकार असतील.

३.४.१.२ भाडे सहाय्य - परवडणाऱ्या दरात कार्यालयीन जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी, धोरणाअंतर्गत स्थापन झालेल्या नवीन जागतिक क्षमता केंद्र घटकांना ५ वर्षापर्यंत कालावधीसाठी भाडे सहाय्य प्रदान केले जाईल:

जीसीसी वर्गीकरण	झोन १- प्रत्यक्ष भाड्याच्या १०%/ रेडीरेकनर दर (मर्यादा)	झोन २- प्रत्यक्ष भाड्याच्या २०%/ रेडीरेकनर दर (मर्यादा)
लघु	रु.१ कोटी पर्यंत	रु.१ कोटी पर्यंत
मध्यम	रु.२ कोटी पर्यंत	रु.२ कोटी पर्यंत
मोठे	रु.३ कोटी पर्यंत	रु.३ कोटी पर्यंत
विशाल व अतिविशाल	रु.४ कोटी पर्यंत	रु.४ कोटी पर्यंत

३.४.२ वेतन अनुदान - नवीन आणि विस्तारीत जीसीसी घटकांना त्यांच्या वेतनपटावरील भारतीय कर्मचाऱ्यांना (संशोधन आणि विकासाशी निगडीत कर्मचाऱ्यांसह) दिलेले वेतन आणि वित्तलब्धी यावरील खर्चाची प्रतिपूर्ती मिळेल, जर त्यांचे मासिक वेतन रु. १,००,०००/- पेक्षा जास्त असेल, याची मर्यादा प्रति जीसीसी घटक वार्षिक रु.५ कोटी असेल.

- **झोन १:** वेतनघटकातील रु. १,००,०००/- पेक्षा जास्त रकमेवर ४०% अनुदान, ३ वर्षाच्या कालावधीसाठी, प्रति कर्मचारी, रु. ५०,०००/- पर्यंत, प्रत्येक वर्षी प्रति जीसीसी कमाल १०० कर्मचारीकरीता.
- **झोन २:** वेतनघटकातील रु. १,००,०००/- पेक्षा जास्त रकमेवर ५०% अनुदान, ३ वर्षाच्या कालावधीसाठी, प्रति कर्मचारी, रु. ५०,०००/- पर्यंत, प्रत्येक वर्षी प्रति जीसीसी कमाल १०० कर्मचारीकरीता.

कर्मचारी किमान तीन वर्षांसाठी नोकरीवर कायम असतील, या अटीच्या अधीन राहून, अनुदान पहिल्या वर्षी ३०%, दुसऱ्या वर्षी ३०% आणि तिसऱ्या वर्षी उर्वरीत ४०% याप्रमाणे टप्प्याटप्प्याने वितरित केले जाईल.

महाराष्ट्रातील नवीन आणि विद्यमान जीसीसी घटक ज्यांच्यामध्ये महिला आणि दिव्यांगासह किमान ५०% पदांची भरती केली आहे, त्यांना १०% अतिरिक्त वेतन अनुदान मिळेल, प्रति कर्मचारी दरमहा रु.६०,००० मर्यादेसह.

३.४.३ व्याज अनुदान – राज्य, उद्योग घटकाने दरवर्षी देय व्याजदराच्या किमान ५% योगदान देण्याच्या अधीन राहून झोन २ मध्ये पात्र मुदत कर्जांवर ५% पर्यंत व्याज अनुदान देईल. उदा. १) जर वार्षिक व्याजदर १२% असेल, तर उद्योग घटकाने किमान ७% योगदान दिले पाहिजे, तर राज्य शासन उर्वरित ५% अनुदान देईल. २) जर वार्षिक व्याजदर ९% असेल, तर उद्योग घटकाने किमान ५% योगदान दिले पाहिजे, तर राज्य शासन उर्वरित ४% अनुदान देईल.

एकूण व्याज अनुदान स्थिर भांडवली गुंतवणुकीच्या १०% पेक्षा अधिक असणार नाही आणि ते कमाल ५ वर्षांच्या कालावधीसाठी अनुज्ञेय असेल. वार्षिक अनुदान मर्यादा दरवर्षी रु.५ कोटी असेल आणि प्रति जीसीसी घटक कमाल मर्यादा रु.२५ कोटी असेल.

विहित अटींचे पालन आणि आवश्यक कागदपत्रे सादर करण्याच्या अधीन राहून, व्याज अनुदान दरवर्षी वितरित केले जाईल.

३.४.४ वाढीव गुंतवणुकीसाठी प्रोत्साहने - विस्तार, आधुनिकीकरण किंवा विविधीकरण करणारे विद्यमान पात्र घटक खालील अटींची पूर्तता करत असेल तर वाढीव स्थिर भांडवल गुंतवणुकीवर प्रोत्साहन मिळण्यास पात्र असतील.

अ) घटकाच्या विद्यमान एकूण स्थिर भांडवली गुंतवणूकीमध्ये मध्ये किमान २५% वाढ.

ब) बिगर पर्यवेक्षकीय प्रवर्गामध्ये किमान २५% अतिरिक्त रोजगार निर्मिती.

प्रोत्साहनांचे स्वरूप आणि प्रमाण हे सक्षम प्राधिकाऱ्यांच्या मान्यतेच्या अधीन राहून वाढीव गुंतवणूक आणि रोजगार निर्मिती यांच्याशी अनुरूप असेल.

३.४.५ वीज दर अनुदान - उद्योग विभागाकडे नोंदणीकृत घटकांना त्यांचे कार्यान्वयन सुरू झाल्याच्या तारखेपासून, औद्योगिक दराने वीज पुरवठा केला जाईल. झोन-१ मध्ये रु. १ प्रति युनिट या दराने ५ वर्षासाठी आणि उर्वरीत महाराष्ट्रासाठी रु. २ प्रति युनिट या दराने ५ वर्षासाठी औद्योगिक दराने वीजपुरवठा केला जाईल. एकूण अनुदानाची मर्यादा प्रति वर्ष प्रति घटक रु. २० लाख असेल.

३.४.६ विद्युत शुल्कात सूट – पात्र घटकाला १० वर्षांच्या कालावधीसाठी विद्युत शुल्क माफी अनुज्ञेय असेल.

३.४.७ पेटंट दाखल करण्यासाठी सहाय्य - पेटंट दाखल करण्यासाठी लागणाऱ्या वैधानिक शुल्काची ५०% प्रतिपूर्ती शासनाकडून करण्यात येईल. देशांतर्गत पेटंटसाठी रु. ५ लाखांपर्यंत, आंतरराष्ट्रीय पेटंटसाठी रु. १० लाखांपर्यंत खर्चाची प्रतिपूर्ती मिळेल. पात्र घटक एकूण रु.५० लाखांपर्यंतचा लाभ घेऊ शकतो. या प्रोत्साहनासाठी पात्र होण्यासाठी पेटंट महाराष्ट्रात दाखल करणे आवश्यक आहे. या प्रोत्साहनांचा लाभ केवळ भारतीय नागरिकांची मालकी असलेल्या भारतीय कंपन्यांसाठीच लागू आहे.

३.४.८ हरित प्रमाणपत्र सहाय्य आणि मान्यता –राज्य शासन, हरित इमारत प्रमाणपत्रांच्या (LEED, IGBC, किंवा GRIHA यासह) खर्चाची ३०% प्रतिपूर्ती, रु. ५०,००० च्या मर्यादेत करेल.

३.४.९ संशोधन आणि विकास (R&D) अनुदान - या प्रोत्साहनासाठी पात्र होण्यासाठी स्थिर भांडवली गुंतवणूकीचा किमान २ % भाग संशोधन आणि विकासासाठी वाटप करणे आवश्यक आहे. धोरण कालावधीत संशोधन आणि विकास खर्चासाठी झालेल्या खर्चाची २५% प्रतिपूर्ती, ४ वर्षाकरीता प्रति कंपनी वार्षिक रु.५० लाखापर्यंत असेल आणि प्रति जागतिक क्षमता केंद्र घटकासाठी रु.२ कोटीपर्यंत मर्यादित असेल. राज्यातील विद्यापीठांशी सहयोग करणाऱ्या कंपन्यांना संयुक्त संशोधन प्रकल्पांसाठी अतिरिक्त १०% अनुदान मिळेल.

३.४.१० मुख्यमंत्री युवा कार्यप्रशिक्षण योजना (CMYKPY) अंतर्गत आंतरवासिता(Internship) कार्यक्रम - मुख्यमंत्री युवा प्रशिक्षण योजनेंतर्गत पात्र अर्जदारांना प्रति आंतर्वासित (Intern) दरमहा रु.१०,००० पर्यंत आंतरवासिता सहाय्य दिले जाईल. हे अर्थ सहाय्य एकूण मनुष्यबळाच्या १० टक्केपर्यंत, प्रति जीसीसी १०० आंतरवासितांच्या (Interns) मर्यादेत असेल.

३.५ महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ अंतर्गतची प्रोत्साहने

३.५.१ मुद्रांक शुल्क सवलत - महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ च्या परि. ७.१ नुसार नवीन जीसीसी घटक मुद्रांक शुल्क सवलतीलस पात्र असतील.

३.५.२. अतिरिक्त चटई क्षेत्र निर्देशांक – जागतिक क्षमता केंद्र पार्कस आणि तसेच स्वतंत्र घटक यांना महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ च्या परि. ८ नुसार अतिरिक्त चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय असेल.

जागतिक क्षमता केंद्र घटकांना खालील मार्गदर्शक तत्वांनुसार मिश्र वापराची परवानगी अनुज्ञेय राहील.

जमिन वापराची टक्केवारी
झोन १ मध्ये: एमएमआर आणि पीएमआर क्षेत्र • एकूण बांधकाम क्षेत्रफळाच्या (BUA) ६०% भाग जागतिक क्षमता केंद्र घटकांसाठी वाटप करणे आवश्यक असेल. • बांधकाम क्षेत्रफळ (BUA) चा उर्वरित ४०% भाग इतर संलग्न आणि सहाय्यक सेवांसाठी वापरता येईल. यामध्ये जवळपासच्या निवासाची सोय (Proximity Housing) करण्यासाठी व्यावसायिक आणि निवासी जागांचा समावेश असेल (प्रदूषणकारक क्रियाकलाप वगळता)
झोन २ मध्ये: झोन १ व्यतिरिक्त राज्यातील इतर सर्व क्षेत्रे • एकूण बांधकाम क्षेत्रफळाच्या (BUA) ५०% भाग जागतिक क्षमता केंद्र घटकांसाठी वाटप करणे आवश्यक असेल. • बांधकाम क्षेत्रफळ (BUA) चा उर्वरित ५०% भाग इतर संलग्न आणि सहाय्यक सेवांसाठी वापरता येईल. वॉक टू वर्क परिसंस्थेला प्रोत्साहन देण्यासाठी सदर क्षेत्रामध्ये व्यावसायिक तसेच निवासी जागांचा समावेश असेल. (प्रदूषणकारक क्रियाकलाप वगळता)

विशेष नियोजन प्राधिकरणे जसे की, एमआयडीसी, एमएमआरडीए, सिडको, एमआयटीएल, एमएसआरडीसी किंवा संबंधित स्थानिक विकास प्राधिकरणे ही प्रकल्पाच्या स्थानानुसार मुख्य नियोजन प्राधिकरण म्हणून कार्य करतील. ही प्राधिकरणे इतर शासकीय अभिकरणांसोबत समन्वय साधून स्वयंपूर्ण व्यवसाय जिल्हे विकसित करतील.

३.५.३ ओपन ॲक्सेस – राज्य, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ च्या परि. ७.८ नुसार जागतिक क्षमता केंद्र/पार्क्स/ घटक यांना ओपन ॲक्सेसद्वारे वीज प्राप्त करण्याची परवानगी देईल.

३.५.४ मालमत्ता कर सवलत- महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ च्या परि. ७.९ नुसार जीसीसी घटकांवर मालमत्ता कर आकारला जाईल.

३.५.५ राईट ऑफ वे – जीसीसी घटकाकरीता राइट ऑफ वे (Right of Way) करीताच्या परवानगी अर्जांवर महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ च्या परि. ८.१.९ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे कार्यवाही करण्यात येईल.

३.५.६ क्रिटीकल पायाभूत सुविधा निधी - महाराष्ट्रातील जागतिक क्षमता केंद्रांसाठी आवश्यक पायाभूत सुविधांच्या (रस्ता, वीज, पाणी, डिजिटल पायाभूत सुविधा इत्यादी) विकासासाठी महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ अंतर्गत परि. ८.१.६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे क्रिटीकल पायाभूत सुविधा निधीचा वापर केला जाईल.

३.५.७ झोन निर्बंधामध्ये शिथीलता - महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ अंतर्गत परि. ७.१० मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जीसीसी घटक झोन निर्बंधामध्ये शिथीलता मिळण्यास पात्र असतील.

टीप : *औद्योगिक विकासासाठीच्या आवश्यकतेनुसार योजनेचे पुनर्विलोकन करणे, विस्तार करणे किंवा रद्द करण्याचा राज्य शासनास अधिकार राहील.*

३.६ बिगर वित्तीय प्रोत्साहने

३.६.१ उद्योग दर्जा – जागतिक क्षमता केंद्रांना उद्योगाचा दर्जा देण्यात येईल. जागतिक क्षमता केंद्र घटकांना २४X७X३६५ दिवस कार्य करण्याची परवानगी दिली जाईल. (राज्य/केंद्र सरकारला कामकाज स्थगित ठेवणे योग्य वाटेल अशा काही अत्यावश्यक परिस्थिती वगळता).

३.६.२ राखीव एमआयडीसी भूखंड –महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाच्या नवीन औद्योगिक वसाहतींमध्ये किमान १०% क्षेत्र जीसीसी पार्क्स/ घटक यांसाठी राखीव ठेवण्यात येईल.

३.६.३ प्राधान्य भुखंड वाटप – जागतिक क्षमता केंद्र घटकांना गुंतवणूकीचा आकार विचारात न घेता प्राधान्याने भूखंड वाटप केली जाईल. याव्यतिरिक्त, महिला, अनुसूचित जाती/जमाती आणि दिव्यांगाद्वारे प्रायोजित घटकांना प्राधान्याने भूखंड वाटप केले जाईल.

३.६.४ एकल खिडकी योजना (मैत्री) - महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी आणि संनियंत्रण करण्यासाठी तसेच नवीन व विद्यमान जागतिक क्षमता केंद्रांना सहाय्य देण्यासाठी शासनाची एकल खिडकी प्रणाली - महाराष्ट्र उद्योग व्यापार आणि गुंतवणूक सुविधा सेल (मैत्री) अंतर्गत जीसीसी सुविधा कक्षाची (GFC) राज्य शासन स्थापना करेल. मैत्रीमधील जीसीसी सुविधा कक्षामध्ये जागतिक क्षमता केंद्राच्या कार्यान्वयनाशी संबंधित प्रमुख क्षेत्रातील तज्ज्ञांचा समावेश असेल. याव्यतिरिक्त, मार्गदर्शन आणि सल्लागार कक्षाद्वारे इच्छुक जागतिक क्षमता केंद्रांना, विशेषतः नवीन गुंतवणुकदार आणि पहिल्यांदाच प्रवेश करणाऱ्यांना नियामक प्रक्रिया, पायाभूत सुविधा आवश्यकता आणि प्रतिभा संपादन मनुष्यबळ उपलब्धतेबाबत सहाय्य करण्यात येईल. मैत्री अंतर्गत निर्यात सुविधा कक्ष नियामक अनुपालन व सेवा निर्यात प्रोत्साहन याबाबत मार्गदर्शन करेल.

३.६.५ व्यवसाय सुलभता(EoDB) – गुंतवणूक सहाय्यासाठी व जलद मंजुरी प्रक्रियेसाठी, राज्य शासनाने मैत्री पोर्टलद्वारे स्वयं-प्रमाणीकरण प्रणाली सुरू केली आहे. तसेच २४x७ हॉटलाइनद्वारे सतत मदत उपलब्ध केली जाईल. औद्योगिक गुंतवणूकीच्या संपूर्ण कालावधी दरम्यान नियामक प्रक्रिया सुलभ करणे, पारदर्शकता वाढविणे व अनुपालन सुलभ करणे याकरीता व्यापक सुधारणा लागू करण्यात आल्या आहेत. प्रमुख उपक्रमांमध्ये मैत्री कायदा, सिंगल-विंडो डिजिटल पोर्टल, जमीन आणि उपयुक्तता प्रवेशासाठी सुलभ प्रक्रिया तसेच पर्यावरण, कामगार, सुरक्षा आणि कर क्षेत्रांमध्ये मंजूरी आणि तपासणीचे डिजिटायझेशन यासारख्या महत्वपूर्ण उपक्रमांचा समावेश आहे. यामुळे अधिक जलद, प्रतिसादात्मक आणि व्यवसायस्नेही अनुकूल परिसंस्था तयार होईल.

३.६.६ डिजिटल डेटा रिपॉझिटरी - राज्य शासन एमआयडीसी आणि रिअल इस्टेट विकासकाच्या सहयोगाने, मैत्री पोर्टलवर एक लाईव्ह डिजिटल रिपॉझिटरी विकसित आणि व्यवस्थापित करेल. हे व्यासपीठ जागतिक क्षमता केंद्रांना

विद्यमान युनिट्स, प्रस्तावित प्रकल्प, आरक्षित जागा आणि नवीन गुंतवणूकीसाठी उपलब्ध व्यावसायिक जागा यांचा एक सर्वसमावेशक डेटाबेस प्रदान करेल व वन-स्टॉप संसाधन म्हणून काम करेल, ज्यामुळे व्यवसायांना स्थान निवड आणि विस्ताराविषयक निर्णय घेणे सुलभ होईल.

३.६.७ वीजपुरवठा — राज्य शासन, जागतिक क्षमता युनिट्सना राज्याच्या वैधानिक वीज कपातीतून सूट देईल आणि त्यांना २४X७X३६५ अखंडीत वीजपुरवठा दिला जाईल.

३.६.८ अखंड पाणीपुरवठा - एमआयडीसीसारख्या कोणत्याही औद्योगिक क्षेत्र विकास प्राधिकरणाच्या क्षेत्रात असलेल्या जागतिक क्षमता केंद्रासाठी, २४X७ अखंड पाणीपुरवठा करण्यात येईल. जीसीसी युनिट्स त्यांची पाण्याची आवश्यकता कमी करण्यासाठी शक्य होईल तितके पाण्याचा पुनर्वापर करतील.

३.६.९ लवचिक रोजगार अटी आणि २४X७ कामकाज - रात्रीच्या शिफ्टमध्ये महिलांना कामावर ठेवण्यासह, दिवसातून तीन शिफ्टमध्ये २४X७ काम करण्यासाठी परवानगी दिली जाईल. जीसीसी युनिट्सनी सुरक्षा व्यवस्था, शिशुगृह सुविधा, विश्रांतीकक्ष, सुरक्षित वाहतूक आणि कल्याणकारी सुविधा यासारख्या सुरक्षितता आणि सुरक्षा उपायांची सुनिश्चिती केली जाईल, या अटीवर संबंधित कामगार कायदे शिथिल केले जातील.

४. संस्थात्मक यंत्रणा

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे राज्यस्तरीय शक्तीप्रदान समिती राज्यस्तरीय देखरेख आणि अंमलबजावणी प्राधिकरण म्हणून कार्यपद्धती विकसित करण्याचे कार्य करतील. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३ नुसार समितीची रचना व अधिकार क्षेत्र असेल.

४.१ महाराष्ट्र जीसीसी ग्रोथ कौन्सिल

जीसीसी ग्रोथ कौन्सिल, ही परिषद एक एकत्रित विचार मंच (Combined Think Tank) आणि सल्लागार संस्था म्हणून कार्य करेल, जेणेकरून प्रादेशिक आर्थिक प्राधान्यक्रम, जागतिक व्यवसाय ट्रेंड आणि उद्योग-विशिष्ट कार्यबल गरजांशी धोरण सुसंगत राहील. एकात्मिक आदेशाचा भाग म्हणून, परिषद खालील बाबींवर कार्य करेल:

- महाराष्ट्राच्या जागतिक क्षमता केंद्र विस्तार उपक्रमाचे नेतृत्व करणे, ज्यामध्ये आंतरराष्ट्रीय रोड शो, व्यापार प्रतिनिधीमंडळे आणि प्रमुख तंत्रज्ञान व व्यवसाय परिषदांमध्ये सहभाग इत्यादीचा समावेश असलेला एक लक्षित आउटरीच कार्यक्रम असेल. या माध्यमातून महाराष्ट्राला जागतिक जीसीसी केंद्र म्हणून स्थान प्रस्थापित करण्याचे उद्दीष्ट राहील.
- उद्योग तज्ञ, शैक्षणिक संस्था आणि शासकीय भागधारकांच्या सहकार्याने प्रतिभा विकास आणि कार्यबल तत्परता उपक्रम राबविणे, ज्यायोगे कुशल व्यावसायिकांची सातत्यपूर्ण उपलब्धता सुनिश्चित होईल.
- पायाभूत सुविधा, धोरण, नवोन्मेष आणि प्रतिभा क्षेत्रातील धोरणात्मक हस्तक्षेपांच्या माध्यमातून महाराष्ट्राचे प्रमुख जीसीसी गंतव्यस्थान म्हणून आकर्षण वाढविण्यासाठी शिफारशी करणे.

या परिषदेत उद्योग क्षेत्रातील अग्रगण्य व्यक्ती, शैक्षणिक संस्था, शासकीय प्रतिनिधी आणि जागतिक तज्ञ यांचा समावेश असेल, आणि ती सतत सुधारणांसाठी व दीर्घकालीन जीसीसी वाढीसाठी उच्च-प्रभावी व्यासपीठ म्हणून कार्य करेल.

सदर परिषदेमध्ये खालील सदस्यांचा समावेश असेल :

अ.क्र.	समितीतील पदाधिकारी	पदनाम
१.	सचिव (उद्योग), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग	अध्यक्ष
२.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग	सदस्य
३.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	सदस्य

४.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, नियोजन विभाग	सदस्य
५.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, वित्त विभाग	सदस्य
६.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, (ऊर्जा), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग	सदस्य
७.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, नगर विकास विभाग	सदस्य
८.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, माहिती तंत्रज्ञान विभाग	सदस्य
९.	विकास आयुक्त (उद्योग), उद्योग संचालनालय, मुंबई	सदस्य-सचिव
१०.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई	सदस्य
११.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य इनोव्हेशन सोसायटी	सदस्य
१२.	मुख्य कार्यन्वयन अधिकारी, एम-हब	सदस्य
१३.	औद्योगिक संघटनेचे प्रतिनिधी	सदस्य
१४.	अग्रगण्य विद्यापीठाचे प्रतिनिधी	सदस्य

४.२ धोरण देखरेख युनिट (PMU)

जीसीसी धोरणाच्या अंमलबजावणीची प्रगती अंमलात आणण्यासाठी आणि त्यावर देखरेख ठेवण्यासाठी विकास आयुक्त (उद्योग) यांच्या अध्यक्षतेखाली एक धोरण देखरेख युनिट स्थापन केले जाईल. हे युनिट सचिव (उद्योग) यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य स्तरावरील देखरेख आणि पुनरावलोकन समितीला संबंधित बाबींवर सहाय्य करेल. समितीने घेतलेले निर्णय शासनाच्या सक्षम स्तरावरील मंजुरी मिळाल्यानंतरच अंमलात आणले जातील.

प्रभावी अंमलबजावणी सुनिश्चित करण्यासाठी, तसेच धोरण प्रोत्साहन, क्षमता बांधणी, भागधारकांपर्यंत पोहोच आणि परिणाम परीक्षण यासाठी एकूण धोरण अर्थसंकल्पाच्या १% किंवा प्रति वर्ष रु. १० कोटी यापैकी जे कमी असेल इतका निधी राखीव ठेवला जाईल.

५. केंद्र व राज्य शासनाच्या इतर धोरणांचे व कार्यक्रमांचे अभिसरण :

अ. क्र.	योजना/धोरणाचे नाव	विभाग	धोरण/योजनेअंतर्गत विभागाचा तपशील
१.	महाराष्ट्र स्टार्टअप, उद्योजकता आणि नवोन्मेष (SEI) धोरण २०२५	MSInS (महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण संस्था)	या धोरणाचे उद्दिष्ट उद्योजकांना प्रोत्साहन देऊन आणि ५०,००० स्टार्टअप्सना मान्यता देऊन, विविध क्षेत्रे आणि प्रदेशांमध्ये व्यापक रोजगार आणि नवोपक्रम निर्माण करून महाराष्ट्राला भारतातील आघाडीचे स्टार्टअप राज्य म्हणून प्रस्थापित करणे आहे. स्टार्टअप्सना आर्थिक मदत खालीलप्रमाणे वर्गीकृत केली आहे: • आयपीआर सहाय्य • गुणवत्ता चाचणी आणि प्रमाणन सहाय्य • प्रदर्शन सहाय्य • बीज निधी सहाय्य • उपक्रम निधी • निधींचा निधी
२.	सॉफ्टवेअर टेक्नॉलॉजी पार्क योजना	MeITY (इलेक्ट्रोनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान मंत्रालय, भारत	• **योग्य आणि सोयिस्कर ठिकाण:** कंपन्या भारतात कुठेही STP युनिट्स स्थापन करू शकतात. • **प्रकल्प मंजुरी:** STPI प्राधिकारी रु. १०० दशलक्ष पर्यंत भारतीय गुंतवणुकीसह प्रकल्पांना मंजुरी देऊ शकतात. • **१००% परदेशी मालकी:** संपूर्ण परदेशी समभागांना परवानगी आहे. • **भांडवली वस्तूंची पुनर्निर्यात:** निर्बंधांशिवाय कंपन्या भांडवली

		सरकार)	वस्तूंची पुनर्निर्यात करू शकतात. • **सुलभ निर्यात निकष:** केवळ प्रत्यक्ष निव्वळ परकीय चलन मिळकत शिल्लक असणे आवश्यक आहे. • **देशांतर्गत विक्री भत्ता:** देशांतर्गत प्रशुल्क क्षेत्राअंतर्गत (DTA) निर्यात मूल्याच्या ५०% पर्यंत विक्रीला परवानगी आहे. • **कर फायदे:** देशांतर्गत प्रशुल्क क्षेत्रांअतर्गत (DTA) खरेदी केलेल्या भांडवली वस्तू उत्पादन शुल्क सूट मिळवण्यासाठी आणि वस्तू व सेवाकराच्या प्रतिपूर्तीकरीता पात्र असतील. • **निधी प्रत्यावर्तन:** कर अनुपालनानंतर परदेशी गुंतवणूकदार, भांडवल, तांत्रिक-ज्ञान, शुल्क, स्वामीत्वधन आणि लाभांश यांचे मुक्तपणे प्रत्यावर्तन करू शकतात.
३.	इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान (E&IT) क्षेत्रातील बौध्दिक संपदा हक्कांबाबत जागरूकता कार्यशाळा/चर्चासत्रांना सहाय्य	MeITY	या योजनेचा उद्देश भागधारकांमध्ये, विशेषतः इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातील बौद्धिक संपदा हक्कांबद्दल (IPR) जागरूकता आणि संवेदनशीलता वाढवणे असे आहे. या उपक्रमांतर्गत IPR कार्यशाळा आणि चर्चासत्रे आयोजित करण्यासाठी पात्र संघटनांना सहायक अनुदान प्रदान केले जाईल. आर्थिक सहाय्य खालीलप्रमाणे वर्गीकृत केले आहे: • शैक्षणिक संस्था –रु.२ लाखांपर्यंत • उद्योग संघटना (e.g., MAIT, ELCINA, CII, NASSCOM, FICCI, IESA, ASSOCHAM) – रु.३ लाखांपर्यंत • MeITY सोसायटी किंवा स्वायत्त संस्था – रु.५ लाखांपर्यंत • हा उपक्रम इलेक्ट्रॉनिक्स आणि माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रात IPR ज्ञान वाढविण्यासाठी आणि नवोपक्रमाला चालना देण्यासाठी क्षमता-निर्मिती प्रयत्नांना सहाय्य देतो.
४.	बौद्धिक संपदा केंद्र उत्कृष्टता (CoE-IP)	MeITY	या उपक्रमाचा उद्देश माहिती, दळणवळण व तंत्रज्ञान (ICT) क्षेत्रात बौद्धिक संपदेच्या (IP) वाढीला चालना देणे हा आहे. यामध्ये बौद्धिक संपदेशी संबंधित विविध सेवांचा खालीलप्रमाणे समावेश आहे. • स्टार्टअप्स, एमएसएमई, शैक्षणिक संस्था आणि संशोधकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे आणि बौद्धिक संपदा हक्क (IPR) ला सहाय्य प्रदान करणे. • बौद्धिक संपदा संरक्षण आणि त्याबाबतचे उल्लंघन रोखण्यासाठीच्या धोरणांबद्दल भागधारकांना शिक्षण देणे. • पेटंट, कॉपीराइट आणि ट्रेडमार्कसह बौद्धिक संपदा हक्कांबाबतच्या दाखल करण्याच्या विविध पैलूंमध्ये मार्गदर्शन आणि मदत करणे. • प्रभावी बौद्धिक संपदे व्यवस्थापन आणि व्यापारीकरण सुनिश्चित करून, MeITY-निधीत संशोधन आणि विकास प्रकल्पांसाठी बौद्धिक संपदा हक्कांसाठी सहाय्य प्रदान करणे.
५.	मुख्यमंत्री रोजगार निर्मिती कार्यक्रम (CMEGP)	उद्योग विभाग	**CMEGP** - शहरी आणि ग्रामीण या दोन्ही भागात सूक्ष्म आणि लघु उद्योगांवर लक्ष केंद्रित करुन स्वयंरोजगार आणि स्टार्ट-अप व्यवसायांना प्रोत्साहन देण्यासाठी मुख्यमंत्री रोजगार निर्मिती कार्यक्रम हा राज्य शासनाचा एक क्रेडिट लिंक्ड सबसिडी कार्यक्रम आहे. ही योजना जिल्हा स्तरावर जिल्हा उद्योग केंद्र, तसेच खादी आणि ग्रामोद्योग मंडळाद्वारे राबविली जाते आणि विकास आयुक्त (उद्योग) यांच्या थेट संनियंत्रणाखाली उद्योग विभागाद्वारे देखरेख केली जाते. CMEGP अंतर्गत प्रोत्साहनांमध्ये बॅकएंड सबसिडी (प्रकल्प

			खर्चाच्या १५% ते ३५%) आणि प्रकल्प खर्चाच्या महत्त्वपूर्ण भागासाठी लाभार्थ्यांच्या खर्चाच्या भागाच्या अंशदानासह बँक कर्जे स्वरूपात आर्थिक सहाय्य समाविष्ट आहे.
६.	माहिती तंत्रज्ञान व माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा धोरण २०२३	उद्योग विभाग	धोरणात्मक उपाययोजना, स्पर्धात्मक फायद्याचा विकास आणि सक्षम व्यवसाय वातावरणाद्वारे जागतिक माहिती तंत्रज्ञान आणि माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा उद्योगांमध्ये राज्यास गुंतवणूक आणि नवोन्मेषासाठी सर्वाधिक पसंतीचे ठिकाण बनण्याची सुनिश्चिती करणे.
७.	महाराष्ट्र ॲनिमेशन, व्हिज्युअल इफेक्ट्स, गेमिंग, कॉमिक्स आणि एक्सटेंडेड रिॲलिटी (AVGC-XR)	उद्योग विभाग	प्रतिभेची जोपासना करून, उत्कृष्टतेचे केंद्र स्थापन करणे आणि कौशल्य विकास उपक्रमांना पुढे नेऊन जागतिक दर्जाची, समावेशक परिसंस्था विकसित करून महाराष्ट्राला AVGC-XR साठी एक प्रमुख ठिकाण म्हणून स्थान मिळवून देणे. खालीलप्रमाणे आर्थिक सहाय्य प्रदान केले जाईल. • भांडवली अनुदान • मुद्रांक शुल्क सूट • आयपी निर्मिती आणि संरक्षण • विपणन सहाय्य • व्हर्च्युअल प्रोडक्शन स्टुडिओसाठी प्रकल्प खर्चाची परतफेड.

*****

परिशिष्ट-२

INDUSTRIES DEPARTMENT
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

Maharashtra Global Capability Centre (GCC) Policy 2025

Contents

Introduction 2

1. Policy Vision 3

2. Policy Strategy 4

3. Incentives For GCC Unit 8

4. Convergence of Policies & Schemes 16

5. Institutional Mechanism 18

Abbreviations 21

Introduction

India's Global Capability Centres (GCCs) are rapidly transforming the country's corporate landscape and playing a pivotal role in shaping global business strategies. Over the past five years, the number of GCCs in India has surged from approximately 1,200 in FY21 to over 1,900 in FY25. These centres collectively employ nearly 1.9 million professionals as of FY25. India remains at the forefront of GCC expansion, witnessing the establishment of more than 400 new GCCs and around 1,100 additional units in this period.

GCCs Driving Technological Advancements
GCCs are reshaping India's technology ecosystem, with leading global enterprises consolidating their tech operations within the country. Industries such as aerospace, defence, and semiconductors are leveraging India's expertise to develop next-generation platforms, products, and technologies. Notably, Engineering Research and Development (ER&D) GCCs have grown at a rate 1.3 times that of the overall GCC setup, signalling a clear shift toward high-value, innovation-driven work.

India's Talent Advantage in the GCC Ecosystem
With a vast talent pool, India accounts for 28% of the global STEM (Science, Technology, Engineering & Mathematics) workforce and 23% of the world's software engineering talent. Over the past decade, the Indian GCC ecosystem has matured, transitioning into high-end roles such as product management and architecture. Furthermore, global leadership roles in GCCs are set to expand significantly, growing from 6,500 today to over 30,000 by 2030, supported by extensive training programs.

The increasing adoption of Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) within GCCs, along with the establishment of AI Centres of Excellence, is strengthening India's position as a hub for cutting-edge innovation. The country's strong middle-management talent base plays a crucial role in accelerating this growth.

GCCs as Drivers of Digital Transformation and Innovation
Once viewed primarily as cost-saving units, GCCs have evolved into key enablers of digital transformation, business resilience, and innovation. These centres provide high-value services across technology, finance, analytics, engineering, marketing and branding as well as research & development (R&D). India's competitive edge—fuelled by its skilled workforce, cost efficiencies, and supportive policy framework—has firmly positioned the country as a global leader in the GCC domain.

Aligned with the Hon'ble Prime Minister's vision of Viksit Bharat @2047, which aspires to make India a developed nation by 2047 with a projected $30 trillion economy, GCCs will play a crucial role in this transformation. This vision focuses on fostering prosperity, building modern infrastructure, and minimizing bureaucratic hurdles while ensuring inclusive growth across urban and rural regions.

1. Policy Vision & Objectives

Maharashtra, as an economic powerhouse, is uniquely positioned to become a key player in India's Global Capability Centre (GCC) landscape. With Mumbai as the financial hub, Navi Mumbai as the data centre and logistics hub, Pune as the technology and research nucleus, and cities like Nagpur, Nashik, and Chhatrapati Sambhajinagar emerging among new growth engines, the state offers unparalleled advantages for GCCs across sectors.

The Maharashtra GCC Policy 2025 aims to attract, retain and scale the presence of top-tier multinational corporations (MNCs) by creating sector-specific GCC clusters, integrating with global value chains, and offering customized fiscal and non-fiscal incentives. With a strong focus on technology, fintech, healthcare, and advanced manufacturing, Maharashtra aims to position itself as a high-value GCC destination.

1.1 Policy Vision

To establish Maharashtra as a leading hub for GCCs in India, leveraging its diverse industrial base, financial leadership, and technological expertise. The state will foster deep industry-academia partnerships while creating future-ready talent pipelines, positioning Maharashtra as the preferred destination for high-value innovation, advanced R&D, and digital transformation across industries.

1.2 Policy Objectives

- Establish Maharashtra as the premier global destination for GCCs by hosting about **400 new GCCs**.
- Create **4 lakh high-skilled jobs** by integrating industry-driven curricula, fostering cutting-edge research, and equipping the workforce with advanced digital and technical skills.
- Promote GCC-led research, foster multinational collaborations, and attract high-value, knowledge-intensive investments.
- Develop world-class business districts and a robust **Digital Databank** to map talent, resources, and connectivity, helping new GCCs identify optimal locations.
- Propel Tier-2 and Tier-3 cities such as Nashik, Nagpur & Chhatrapati Sambhajinagar into the global GCC landscape, creating new economic hubs and fostering balanced, technology-driven growth.

1.3 Policy Eligibility

Eligible Unit - An eligible unit means any industrial enterprise/business, constituted as a company—including private, co-operation, public, trust, LLP, or joint undertaking—setting up a Global Capability Centre (GCC), Global In-house Centre, or Offshoring Unit. This unit must operate in Maharashtra and engaged in servicing its parent organisation or global affiliates. These units shall commonly be referred to as 'GCC' or 'unit' in this policy.

1.4 Policy Validity

The policy will remain in effect for five years (FY 2029-30) from the date of notification or until the next policy comes into effect. However, it may be modified earlier than the scheduled review date to address changes in laws, regulations, or after assessing the policy`s effectiveness in achieving its intended results.

2. Policy Strategy

The GCC policy will work in close alignment with Maharashtra IT & ITeS Policy 2023 to promote the development of Data Centres and Cloud Services as core infrastructure for future-ready global capability centres. For existing and priority sectors - including IT/ITES, Automotive, Pharma, Aerospace & Defence, Agro & Food Processing, and Renewable Energy - the policy envisions sector-specific GCC clusters, supported by tailored infrastructure, CFCs, and academic linkages.

2.1 Policy Priority Sectors

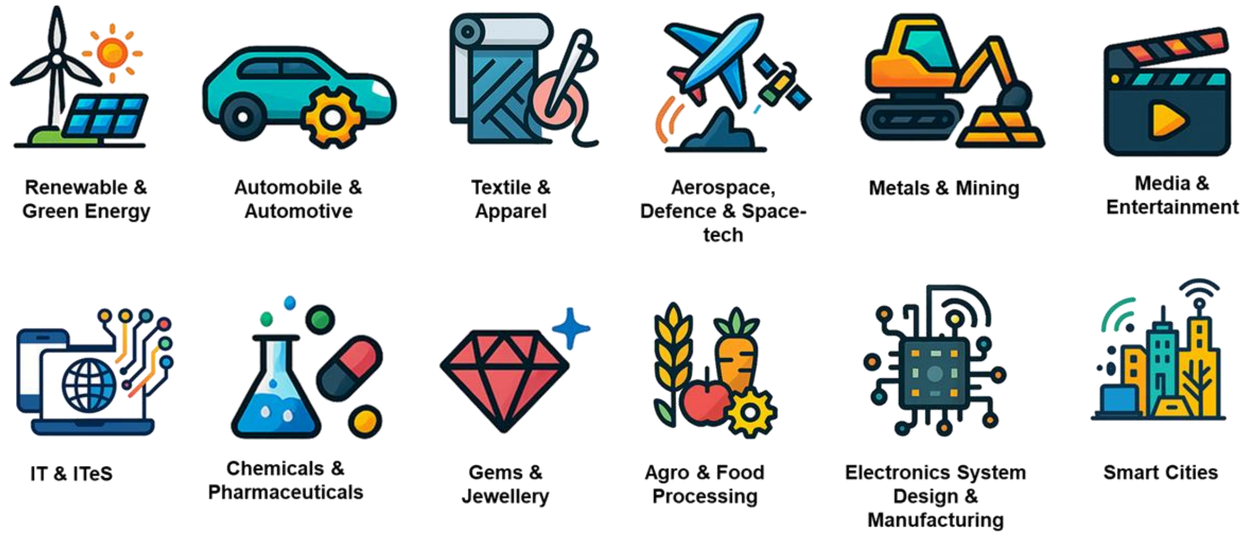

The policy will promote priority sectors such as Aerospace & Defence, Agro & Food Processing, Gems & Jewellery, Logistics, Metals & Mining, Pharmaceuticals & Chemicals, Renewable & Green Energy, Textiles & Apparel, IT/ITES, and Automotive by fostering specialized GCC clusters. These clusters provide access to a skilled talent pool, sector-specific infrastructure, and research-driven innovations, enhancing efficiency and reducing costs.

While strengthening existing hubs, the policy will also facilitate the expansion of GCC clusters into Tier-2 and Tier-3 cities, leveraging regional strengths for balanced economic growth. By integrating businesses, academic institutions, and Government support within a structured ecosystem, these clusters will drive knowledge exchange, accelerate technological adoption, and enhance global competitiveness.

To enhance operational efficiency of GCCs, the policy will also support the development of Common Facility Centres (CFCs), offering ready-to-use office spaces, co-working hubs, incubation centres, and digital infrastructure. These facilities will provide businesses with flexible, cost-effective workspaces, reducing entry barriers for new players and allowing seamless expansion for established GCCs. The Special Planning Authority (SPA) which may be MIDC / MMRDA / CIDCO / MITL / MSRDC, respective local development authority depending on the location, will serve as the nodal agency, collaborating with government bodies and private stakeholders to develop self-sustained, future-ready GCC districts that align with Maharashtra's vision of becoming a global hub for high-value industries.

2.2 Infrastructure Development

2.2.1 GCC Parks

Mumbai and Pune have been Maharashtra's epicentres for GCCs, hosting a vast network of multinational operations, industrial enterprises and businesses. To strengthen their leadership while accommodating the growing demand for high-value GCC activities, the state will develop dedicated GCC Parks - specialized business ecosystems designed to support innovation, collaboration, and large-scale operations.

These next-generation GCC Parks will be self-sustaining business districts, offering world-class infrastructure, integrated work-life environments, and future-ready amenities tailored to the evolving needs of global corporations. Their development will focus on:

- **Strategic Expansion Corridors:** While Mumbai and Pune will remain key hubs, structured expansion into high-potential Tier-2 and Tier-3 cities such as Nagpur, Nashik, Chhatrapati Sambhajinagar will drive balanced growth and strengthen regional talent pools.
- **Future-Ready Infrastructure:** High-speed digital connectivity, smart buildings, and AI-enabled operational efficiencies will ensure seamless, large-scale business operations within these parks.
- **Workforce Mobility & Sustainability:** Integrated metro and express transit connectivity, green buildings, and energy-efficient infrastructure will promote workforce accessibility and environmental sustainability.

The development of GCC Parks will be driven by a Public-Private Partnership (PPP) model, with private developers leading master planning and implementation. Local Development Authorities / SPAs will identify high-potential land parcels, oversee regulatory approvals, and provide essential infrastructure to create globally competitive business environments.

By integrating flexible leasing models, plug-and-play office spaces, and collaborative workspaces tailored to knowledge-driven industries, the state aims to establish itself as India's foremost GCC hub while ensuring long-term scalability and sustainability for multinational firms.

2.2.2 Cluster Development

The policy recognizes the emergence of next-generation GCC functions in Artificial Intelligence (AI), FinTech, MedTech, LegalTech, ClimateTech, Blockchain, Digital Gaming, Cybersecurity, and related domains. To harness these opportunities, the State will establish tech-enabled innovation clusters such as **Innovation City** and the **Maharashtra Global MedTech Zone (MGMTZ)**.

These clusters will be developed through strong academic partnerships, high-performance computing infrastructure, shared R&D assets, startup incubators, cross-sector collaboration platforms, and sandbox environments for experimentation.

The policy leverages large-scale strategic initiatives as anchor ecosystems to attract specialized GCC units. These initiatives will provide sector-specific infrastructure, innovation-friendly environments, and integrated support systems, making them ideal locations for high-value GCC functions.

The **Maharashtra Global MedTech Zone (MGMTZ)** is being developed as a world-class hub for medical device manufacturing and innovation. The policy will encourage GCCs in medical technology, digital health, diagnostics, and smart healthcare to co-locate within this zone, benefiting from cutting-edge infrastructure, R&D linkages, and export facilitation.

Similarly, **Innovation City** is envisioned as a next-generation cluster focused on deep-tech, startups, and academia–industry collaboration. The policy will promote GCCs in frontier sectors such as AI, quantum computing, blockchain, and robotics within Innovation City by offering access to incubators, accelerators, tech labs, and university-driven innovation programs.

In addition to these flagship projects, the policy will extend similar support to other emerging cluster-based initiatives across the State.

By focusing on high-value, IP-generating activities, these clusters will position Maharashtra as a future-ready GCC destination. This integrated, sector-sensitive approach will not only attract global investments but also foster resilient ecosystems and ensure inclusive growth across both urban and regional hubs.

2.3 Startup, Innovation and R&D

Maharashtra's GCC policy will position the state as a hub for high-value innovation, enabling Global Capability Centres to move beyond traditional service functions and become centres of excellence for R&D, product innovation, and deep tech development. To strengthen academia-industry collaboration, the state will promote industry-sponsored fellowships supporting student research. A GCC-Startup Collaboration Framework will be established to facilitate structured partnerships through:

- **Corporate Accelerators & Innovation Challenges:** GCCs will be encouraged to run problem statements and innovation sprints, where startups can pitch solutions to real-world business challenges faced by global firms.
- **Dedicated Co-Innovation Labs:** The state will set up shared R&D / tech development spaces within GCC Growth Zones, providing startups with access to GCC expertise, high-end computing resources, and product validation environments.
- **Regulatory Sandboxes & Fast-Track Pilots:** Startups will be able to test their solutions in regulatory sandbox environments in collaboration with GCCs, allowing for real-time deployment and faster go-to-market strategies.

2.4 Talent Acquisition & Workforce Empowerment

The state will implement a comprehensive workforce development strategy to build a future-ready talent pool aligned with the needs of next-generation GCCs. This strategy will simultaneously focus on nurturing new entrants, upskilling the existing workforce, and fostering leadership excellence, thereby creating a sustainable and globally competitive talent ecosystem.

To create a robust workforce foundation, Maharashtra will introduce initiatives to equip fresh graduates and young professionals with industry-relevant skills. The policy will focus on:

- Building a strong entry-level talent pipeline through university partnerships and skilling programs that integrate GCC-specific curricula into higher education.
- Employer-led training, apprenticeships, and internships to ensure work-readiness, providing real-world exposure to GCC operations.
- **'Learn While You Earn'** upskilling programs for professionals to acquire advanced skills in emerging domains such as AI, cloud computing, cybersecurity, data analytics, and automation while continuing employment.

- Executive leadership development programs to cultivate GCC-specific management expertise and build a strong pipeline of future leaders.

Through this integrated approach- nurturing new talent while continuously upgrading the skills of the existing workforce - Maharashtra will establish itself as India's premier destination for GCC talent development.

2.5 Industry-Academic Collaboration

To bridge the skill gap and align talent with industry needs, the state will foster deeper partnerships between leading academic institutions, research centres, and GCCs. The government will facilitate co-created curriculum development, ensuring that university courses integrate industry-relevant skills such as AI, data analytics, cybersecurity, fintech, cloud computing, and automation. Specialized degree programs, certification courses, and executive education initiatives will be developed in partnership with industry leaders.

To institutionalize these initiatives, the state will establish a GCC Talent Council comprising representatives from bodies such as the Maharashtra State Skill Development Society (MSSDS) & the Department of Labour. The council will collaborate with universities, industry bodies, and GCC leaders to drive curriculum reform, enhance research linkages, and facilitate ongoing dialogue between academia and industry.

2.6 Sustainability and Green GCCs

Maharashtra's Green GCC Strategy aims to minimize environmental impact while ensuring long-term cost efficiency, operational resilience, and global ESG compliance.

New GCC developments will be mandated to follow LEED/IGBC-certified construction norms, ensuring sustainable water, waste, and energy management. Existing GCCs will be encouraged to integrate smart energy grids, AI-driven power optimization, and circular economy models, including waste-to-energy solutions and advanced water recycling systems.

To promote low-carbon mobility, Maharashtra plans to establish Green Business Districts within GCC Parks, integrating workplaces with public transit hubs, Walk-to-Work design, pedestrian-friendly zones, and dedicated electric vehicle (EV) infrastructure. The policy actively promotes the adoption of EV fleets for employee transportation, supported by EV charging stations.

Further, Maharashtra will recognize GCCs that implement energy efficiency, sustainable waste management, and carbon neutrality measures with a government-endorsed Green GCC status. To ease the transition, the state will provide free technical advisory support for LEED, IGBC, or GRIHA certifications. By fostering a sustainable, low-carbon GCC ecosystem, Maharashtra seeks to establish itself as India's leading green business destination.

3. Incentives For GCC Unit

3.1 Classification of Zones

Zone I: This zone area comprises the Mumbai Metropolitan Region (MMR) and the Pune Metropolitan Region (PMR).

Zone II: This zone covers all areas of the State excluding those falling under Zone I.

3.2 Definitions

3.2.1 Data Centre (DC)

Data Centre is a dedicated secure space to house computing systems and networking equipment along with required infrastructure such as connectivity, storage systems, etc. for the purpose of collecting, storing, distributing, or allowing access to large amounts of data.

3.2.2 Date of Commencement

Date of commencement of commercial operations means the date on which the industrial undertaking starts its commercial operations.

3.2.3 Fixed Capital Investment (FCI)

FCI means costs borne by the Eligible Unit which would be considered admissible for ascertaining their category for availing incentives under this policy. This would include expenses made on Building / Premises, Plant and Machinery (including computers, R&D equipment, networking hardware, software and related fixed assets directly related to operations of the eligible unit) and infrastructure utilities. This does not include employee cost. Further, 50% of the expenses incurred by units for retrofitting existing fixtures shall also be included.

3.2.4 Global Capability Centres (GCC)

Global Capability Centres (GCCs) are **fully owned and integrated captive hubs** established by **Multinational Corporations (MNCs) or Indian Global Companies**. These centres are **wholly owned and operated by the parent company** and provide specialized services exclusively for the parent organization, in areas such as information technology, research & development (R&D), finance, centres of excellence, human resources, and other strategic or business support functions.

For the purpose of this Policy, **GCCs shall specifically exclude**:

- Business Process Outsourcing (BPO) units,
- Call centres serving self or third-party clients, and
- Pure-play sales entities engaged in marketing, distribution, or sale of products, customized software, or tools in India or neighbouring regions.

3.2.5 Emerging Technologies

In line with the Maharashtra IT / ITES Policy, emerging technologies are modern technologies whose development or practical applications, or both are still largely inherent, such that they are emerging into eminence from a background of nonexistence or ambiguity. Few of the emerging technologies include Block Chain, Cyber Security, Artificial Intelligence, Advanced data analytics, etc.

3.2.6 IT Park

The standalone building / premises having built up area more than 20,000 sq. ft. with or without additional FSI, TDR, will be defined as IT Park.

3.2.7 IT enabled Services (ITES)

IT enabled services refer to companies that provide IT services or systems integration services, including those specified by the Central Board of Direct Taxes (CBDT) under section 10 TA of the Income Tax Rules and as decided by Government from time to time and are as below. a) Back-office Operations: The administrative and support staff of a financial institute such as Banks, Insurance Company, Mutual Fund, Non-Banking Finance Companies which is responsible for function related to the running of the company such as Settlements, Compliance, Accounting, IT and Other Technology. (Refer to Maharashtra IT & ITeS Policy 2023 for full details.)

3.2.8 Research and Development (R&D)

Activities defined under the Ministry of Electronics and Information Technology's Research and Development Section, including (but not limited to):

- High Performance Computing (HPC)
- Green IT or IT Sustainability
- Mobile Computing, Networking and Applications
- IT Based innovations in Sustainability of Water Resource
- IT in Emerging Areas of including Digital Preservation, Green Computing, Bioinformatics, Perception Engineering, Free and Open Source software (FOSS)
- Any other R&D activities defined by Centre for Development of Advanced Computing (C-DAC), Pune.

The activities under R&D in IT are subject to revision as per the discretion of Development Commissioner (Industries), Government of Maharashtra.

3.2.9 Reimbursement

Compensation given by the State/ public body/ organization for a defined expense by giving them an amount equal to what was agreed upon.

3.3 Eligibility Criteria for Enterprises to avail Fiscal Incentives

Enterprises shall be eligible for incentives under the policy on a first-come, first-served basis, subject to the criteria outlined in the table below.

The incentives under the policy will be provided on Fixed Capital Investment (FCI), subject to the eligibility conditions specified in the policy. However, **the aggregate fiscal incentives provided by various departments or agencies of the State Government shall not exceed the Industrial Promotion Subsidy (IPS) cap of 100% (as a percentage of Fixed Capital Investment (FCI)) as defined by the State Government.**

GCC units meeting the minimum threshold limits of Fixed Capital Investment (FCI) **OR** Direct Employment prescribed as given in Table 1 below shall be eligible.

Table 1 – Eligibility Criteria for availing incentives

GCC Classification	Investment Criteria	No. of Employees Recruited
Small	₹50 crores - ₹100 crores	100 - 250
Medium	₹100 crores - ₹250 crores	250 - 500
Large	₹250 - ₹500 crores	500 - 750
Mega	₹500 - ₹750 crores	750 - 1000
Ultra Mega	>₹750 crores	>1000

Provided that

a) Projects based on employment criteria shall be required to maintain the qualifying direct employment (on the roll and in premises of the eligible Unit) throughout the year. If the employment criteria is not maintained in any month of the year for which Incentive is claimed, then incentive shall not be admissible for such year.

b) Minimum Direct Employment prescribed in the table 1 above should be created within a period of two years from the date of commencement of commercial production.

c) In the case of an **expansion or diversification project**, the total investment in **Plant & Machinery or Equipment**, in the proposed expansion/diversification project, should fall within the limits specified above to qualify for incentives under the **policy clause 3.4.4 'Incentives for Incremental Investment'.**

3.4 Fiscal Incentives

3.4.1 Capital Subsidy OR Rental Assistance

GCC units shall be eligible for either Capital subsidy **OR** Rental Assistance throughout the policy period.

3.4.1.1 Capital Subsidy

Units will be eligible for capital subsidy on fixed capital investment, comprising of Plant & Machinery only.

GCC Classification	Zone I & II – 20% of Eligible Investment (Cap)
Small	Up to ₹10 crore
Medium	Up to ₹20 crore
Large	Up to ₹50 crore
Mega	Up to ₹100 crore

- **Small GCC**: A unit qualifies as a small GCC if it employs **100** to **250** employees OR a minimum capital expenditure (CAPEX) investment of **₹50 crore**. Such a unit will be eligible for a subsidy of up to **20%** or **₹10 crore**, whichever is less in 5 equal instalments.

- **Medium GCC**: A unit qualifies as a medium GCC if it employs **250** to **500** employees OR a minimum CAPEX investment of **₹100 crore**. Such a unit will be eligible for a subsidy of up to **20%** or **₹20 crore**, whichever is less in 5 equal instalments.

- **Large GCC**: A unit qualifies as a large GCC if it employs **500** to **750 employees** OR a minimum CAPEX investment of **₹250 crore**. Such a unit will be eligible for a subsidy of up to **20%** or **₹50 crore**, whichever is less in 5 equal instalments.

- **Mega GCC**: A unit qualifies as a Mega GCC if it employs **750** to **1000 employees** OR a minimum CAPEX investment of **₹500 crore**. Such a unit will be eligible for a customized incentive package, determined by the Committee of up to **20%** or up to **₹100 crore**, whichever is less in 5 equal instalments, subject to State-Level Empowered Committee approval.

- The Ultra Mega Projects will be provided customized incentives, depending on their strategic importance and alignment with state priorities. The State-Level Empowered Committee, as mentioned in the IT & ITeS Policy 2023 will have the powers to sanction customized packages of incentives for Ultra Mega Projects.

3.4.1.2 Rental Assistance

To provide office space at affordable rates, rental assistance will be provided to new GCC units established under the policy for a period of up to 5 years.

GCC Classification	Zone I – 10% of Actual Rent/ Ready Reckoner Rate (Cap)	Zone II – 20% of Actual Rent/ Ready Reckoner Rate (Cap)
Small	Up to ₹1 crore	Up to ₹1 crore
Medium	Up to ₹2 crore	Up to ₹2 crore
Large	Up to ₹3 crore	Up to ₹3 crore
Mega & Ultra Mega	Up to ₹4 crore	Up to ₹4 crore

3.4.2 Payroll Subsidy

New GCC and expansion units shall receive reimbursement of the cost of salaries and emoluments paid to Indian on-roll employees, (including workers engaged in research and development) with a monthly salary above **₹1,00,000,** capped at **₹5 crore** annually per GCC unit.

- Zone I**: 40%** of salary component above **₹1,00,000** for a period of **3** years, up to **₹50,000** per employee, for maximum of **100** employees per GCC each year.
- Zone II**: 50%** of salary component above **₹1,00,000** for a period of **3** years, up to **₹50,000** per employee, for maximum of **100** employees per GCC each year.

The subsidy shall be disbursed in a staggered manner—30% in the first year, 30% in the second year, and the remaining 40% in the third year—subject to the condition that employees are retained for a minimum period of three years.

New and existing GCCs employing at least 50% diversity hiring, including women and persons with disability in their workforce will get an **additional 10% payroll subsidy** across Maharashtra, up to **₹60,000** per employee per month.

3.4.3 Interest Subsidy

The State shall provide an interest subsidy in **Zone II of up to 5% on eligible term loans**, subject to the enterprise contributing minimum 5% of the payable interest rate per annum. For example, 1) If the annual interest rate is 12%, the enterprise must contribute at least 7%, while the Government subsidizes the remaining 5%. 2) If the annual interest rate is 9%, the enterprise must contribute at least 5%, while the Government subsidizes the remaining 4%.

The total interest subsidy shall not exceed **10% of the Fixed Capital Investment (FCI)** and shall be available for a maximum period of **5 years**. The annual **subsidy cap shall be ₹5 crore** of the payable interest rate per annum with **maximum cap of ₹25 crore per GCC Unit**.

The subsidy shall be disbursed annually, subject to compliance with prescribed conditions and submission of required documentation.

3.4.4 Incentives for Incremental Investment

Existing eligible units undertaking expansion, modernization, or diversification shall be entitled to incentives on the incremental Fixed Capital Investment (FCI) made.

Eligibility shall be established where the additional FCI satisfies the following conditions:

a) Results in at least a 25% increase in the Unit's existing gross FCI, and
b) Generates a minimum of 25% additional employment in the non-supervisory category.

The nature and quantum of incentives shall be commensurate with the incremental investment and employment generated and shall be subject to the approval of the competent authority.

3.4.5 Power Tariff Subsidy

Units registered with Industries Department, will be supplied power at industrial rates from the date of starting operations, at a subsidy of **₹1** per unit for **5** years for Zone I regions. Rest of Maharashtra will be supplied power at industrial rates from the date of starting operations, at a subsidy of **₹2** per unit for **5** years. The total subsidy shall be capped at **₹20 lakh per unit** per annum.

3.4.6 Electricity Duty Exemption

Units are eligible for electricity duty exemption for a period of **10** years.

3.4.7 Patent Filing Assistance

50% reimbursement, up to ₹5 lakhs, of the statutory fees for filing domestic patents and up to **₹10 lakhs** of the statutory fees for filing international patents**, wherein an eligible unit can claim the maximum benefit up to ₹50 lakhs.** The patent must be filed in Maharashtra to be eligible for this incentive. **Only Indian companies owned by Indian nationals will be eligible to avail the incentive.**

3.4.8 Green Certification Support & Recognition

The government shall reimburse **30%** of green building certification (including LEED, IGBC, or GRIHA) costs, up to **₹50,000**.

3.4.9 Research & Development (R&D) Grants

A minimum 2% of FCI must be allocated to R&D to qualify for this incentive. 25% reimbursement for costs incurred towards R&D expenses, up to **₹50 lakh per company per year for 4 years, capped at ₹2 crore** per GCC unit throughout the policy period. Companies

collaborating with **Maharashtra-based universities** for joint research projects will receive **an additional 10% subsidy.**

3.4.10 Internship Programmes under CMYKPY

Applicants eligible under Mukhya Mantri Yuva Prashikshan Yojana (CMYKPY) will be awarded internship support of up to **₹10,000** per month per intern, capped at **100** interns per GCC, up to **10%** of the total workforce.

3.5 Incentives under the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023

3.5.1 Stamp Duty Exemption – New GCC units will be eligible for stamp duty exemption as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 7.1

3.5.2 Additional FSI – GCC Parks as well as Standalone Units shall receive additional FSI as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 8.

GCC units will be permitted mixed use planning under the following guidelines:

Land Use Percentage
In Zone I: MMR & PMR Areas • **60%** of the Built-Up Area (BUA) must be allocated for GCC units. • **40%** of the BUA may be utilized for allied and support services, which will include commercial and residential spaces to facilitate proximity housing, except for polluting activities.
In Zone II: In Areas Outside Zone I • **50%** of the BUA must be designated for GCC**.** • **50%** of the BUA may be allocated to allied and support services, covering commercial and residential spaces to encourage a Walk-to-Work ecosystem, while excluding polluting activities.

SPA which may be MIDC / MMRDA / CIDCO / MITL / MSRDC / respective local development authorities depending on the location, shall serve as the primary planning authority, collaborating with other government agencies to develop self-sustained business districts.

3.5.3 Open Access - The state shall allow GCC parks/units to get power through open access as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 7.8

3.5.4 Property Tax – Property tax shall be levied on GCC units as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 7.9

3.5.5 Right of Way - Applications for permission for Right of Way for GCC units will be processed as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 8.1.9

3.5.6 Critical Infrastructure Fund – Incentives for development of essential infrastructure (including road, electricity, water, digital infrastructure, etc.), will be extended as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 8.1.6

3.5.7 Zoning Relaxation – GCC units will be eligible for zoning relaxation as per the Maharashtra IT & ITeS Policy 2023, Para. 7.10

The Government reserves the right to review, modify, withdraw, or extend the scheme as necessary for industrial development.

3.6 Non-Fiscal Incentives

3.6.1 Industry Status – GCCs shall be granted Industry Status. GCC units will be permitted to work 24x7x365 days without any close-down (except some exigencies arising where in the State /Central Government thinks it fit to keep the operation in suspension).

3.6.2 Reserved MIDC Land– In new MIDC industrial estates, minimum **10%** of the area will be designated for GCC Parks / Units.

3.6.3 Priority Allotment – GCC units will receive priority allotment of land, irrespective of investment size. Additionally, priority allotment will be given to Women, SC/ST and Disabled promoted units.

3.6.4 Single Window Clearance (MAITRI) - To ensure the effective implementation and monitoring of the Maharashtra GCC Policy and to support both new and existing GCCs, the Maharashtra Government will establish a GCC Facilitation Cell (GFC) within the State's Single Window platform – Maharashtra Industry Trade & Investment Facilitation Cell (MAITRI). The GFC within MAITRI will include domain experts from key sectors relevant to GCC operations. Additionally, a guidance and mentoring cell will provide handholding support for aspiring GCCs, especially new entrants and first-time investors, to help them navigate regulatory processes, infrastructure requirements, and talent acquisition. The Export Facilitation Desk under MAITRI shall provide guidance on regulatory compliance and service export promotion.

3.6.5 Ease of Doing Business - To fast-track approvals and improve investor support, the Government has introduced self-certification mechanisms through the MAITRI portal and established a 24x7 manned hotline for continuous assistance. In addition, a series of comprehensive reforms have been implemented to streamline regulatory procedures, enhance transparency, and ease compliance across the industrial investment lifecycle. Notable initiatives include the MAITRI Act, a single-window digital portal, simplified processes for land and utility access, and the digitization of approvals and inspections across key sectors such as environment, labour, safety, and taxation—creating a more agile, responsive, and business-friendly ecosystem.

3.6.6 Digital Data Repository – The state in collaboration with MIDC and real estate developers, will develop and manage a live digital repository on the MAITRI portal, providing GCCs with a comprehensive database of existing units, upcoming developments, reserved spaces, and available commercial spaces for new setups. This platform will serve as a one-stop resource, enabling businesses to make informed decisions on location selection and expansion.

3.6.7 Power Supply – The state shall exempt GCCs from state's statutory power cuts & will be given continuous power supply 24x7x365.

3.6.8 Continuous Water Supply - For GCCs in area of any Industrial Area Development Authority such as MIDC, it will ensure 24x7 uninterrupted water supply to the GCC units. To the extent possible, GCC units will recycle the water to minimize their water requirements.

3.6.9 24/7 Operations and Flexible Employment Conditions - Permission will be granted for 24/7 operations with three shifts per day, including employment of women in night shifts. Relevant labour laws will be relaxed, provided units ensure safety and security measures such as security arrangements, creche facilities, restrooms, safe transportation, and welfare amenities.

4. Institutional Mechanism

The State-Level Empowered Committee, as mentioned in the IT & ITeS Policy 2023, shall serve as the state-level monitoring and implementing authority, developing procedures and modalities. The composition and mandate will be as per the IT & ITeS Policy 2023.

4.1 Maharashtra GCC Growth Council

The Council will serve as a combined think tank and advisory group, ensuring the policy remains aligned with regional economic priorities, global business trends, and industry-specific workforce requirements.

As part of its integrated mandate, the Council will:

- Lead Maharashtra's Global GCC Expansion Initiative, a targeted outreach program including international roadshows, trade delegations, and participation in marquee technology and business conferences, aimed at positioning Maharashtra as a global GCC hub.
- Oversee talent development and workforce readiness efforts, ensuring a steady pipeline of skilled professionals in collaboration with industry experts, academia, and government stakeholders.
- Recommend strategic interventions to strengthen Maharashtra's appeal as a premier destination for GCCs through insights on infrastructure, policy, innovation, and talent.

The Council will comprise industry leaders, academic institutions, government representatives, and global experts, functioning as a high-impact platform for continuous improvement and long-term GCC growth.

The committee will comprise representatives from:

Sr. No.	Member	Designation
1.	Secretary (Industries), Industries, Energy, Labour and Mining Department	Chairman
2.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary (Revenue), Revenue and Forest Department	Member
3.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary, Public Works Department	
4.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary, Planning Department	Member
5.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary, Finance Department	Member
6.	Secretary (Energy), Industries, Energy, Labour and Mining Department	Member
7.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary, Urban Development Department	Member

Sr. No.	Member	Designation
8.	Additional Chief Secretary/ Principle Secretary/Secretary, Information Technology Department	Member
9.	Development Commissioner (Industries), Directorate of Industries	Member-Secretary
10.	Chief Executive Officer (CEO), Maharashtra Industrial Development Corporation (MIDC)	Member
11.	Chief Executive Officer (CEO), Maharashtra State Innovation Society (MSInS)	Member
12.	Chief Operating Officer (COO), M-Hub	Member
13.	Representative(s) from Industry Associations	Member
14.	Representative(s) from Leading Universities	Member

4.2 Policy Monitoring Unit (PMU)

A Policy Monitoring Unit (PMU) shall be constituted under the chairmanship of Development Commissioner (Industries), to implement and monitor the progress of implementation, of the GCC policy. The PMU shall also assist the Monitoring and Review committee headed by Secretary (Industries), Government of Maharashtra, on related issues. The decisions taken by the Committee shall be implemented only after the approval of the Government at appropriate level.

To ensure effective execution, 1% of the overall policy budget or ₹10 Cr per year, whichever is lower, will be earmarked for policy promotion, capacity building, stakeholder outreach and impact monitoring.

5. Convergence of Other Policies & Programs of Central and State Governments

Sr. No.	Scheme/ Policy	Department	Details under the policy/ scheme
1	Maharashtra Startup, Entrepreneurship & Innovation (SEI) Policy 2025	MSInS (Maharashtra State Innovative Society)	The policy aims to establish Maharashtra as the leading startup state in India by nurturing entrepreneurs and recognizing 50,000 startups, generating widespread employment and innovation across sectors and regions. The fiscal support to startups is categorized below: • IPR support • Quality testing & certification support • Exhibition support • Seed fund support • Venture Fund • Funds of funds
2	Software Technology Park Scheme	MeITY (Ministry of Electronics & Information Technology)	• Flexible Location: Companies can set up STP units anywhere in India. • Project Approvals: STPI authorities can approve projects with Indian investment up to ₹100 million. • 100% Foreign Ownership: Full foreign equity is permitted. • Capital Goods Re-Export: Companies can re-export capital goods without restrictions. • Simplified Export Norms: Only a positive net foreign exchange earnings balance is required. • Domestic Sales Allowance: Sales within the Domestic Tariff Area (DTA) are allowed up to 50% of export value. • Tax Benefits: Capital goods procured from the DTA qualify for excise duty exemption and CST reimbursement. • Repatriation of Funds: Foreign investors can freely repatriate capital, know-how fees, royalties, and dividends after tax compliance.
3	Support IRP Awareness Workshops/ Seminars in E&IT Sector	MeITY (Ministry of Electronics & Information Technology)	The scheme aims to promote awareness and sensitization about Intellectual Property Rights (IPR) among stakeholders, particularly in the Electronics & IT (E&IT) sector. Under this initiative, Grant-in-Aid will be provided to eligible organizations for conducting IPR workshops and seminars. The financial assistance is categorized as follows: • Educational Institutions – Up to ₹2 lakh

Sr. No.	Scheme/ Policy	Department	Details under the policy/ scheme
			• Industry Associations (e.g., MAIT, ELCINA, CII, NASSCOM, FICCI, IESA, ASSOCHAM) – Up to ₹3 lakh • MeitY Societies or Autonomous Bodies – Up to ₹5 lakh • This initiative supports capacity-building efforts to enhance IPR knowledge and foster innovation in the E&IT sector.
4	Centre of Excellence in Intellectual Property (CoE-IP)	MeITY	The initiative aims to foster the growth of Intellectual Property (IP) in the ICT sector by offering a range of IP-related services, including: • Raising awareness and providing IPR support to startups, SMEs, academia, and inventors. • Educating stakeholders on intellectual property protection and strategies to prevent infringement. • Guiding and assisting in various aspects of IPR filing, including patents, copyrights, and trademarks. • Offering IPR support for MeitY-funded R&D projects, ensuring effective IP management and commercialization.
5	Chief Minister's Employment Generation Program (CMEGP)	Industries Department, Maharashtra	The CMEGP – Chief Minister's Employment Generation Program is a credit linked subsidy program by the Maharashtra Government to promote self-employment and start-up businesses, focusing on Micro & Small Entreprises (MSEs) in both urban and rural areas. The scheme is implemented by the District Industries Centre (DIC) & Khadi & Village Industries Board (KVIB) at the district level with oversight and monitoring by the Industries Department under the direct supervision of the Development Commissioner (Industries). Under CMEGP, incentives include financial assistance in form of backend subsidies (15% to 35% of project cost) and bank loans covering a significant portion of the project cost, with beneficiaries contributing a portion of the cost.
6	New Information Technology and Information Technology Enabled Services Policy of Maharashtra State-	Directorate of Industries	To ensure Maharashtra as the most preferred destination for investment and innovation among global IT&ITES enterprises through Strategic Policy Interventions, Development of Competitive Advantage and Enabling Business Environment.

Sr. No.	Scheme/ Policy	Department	Details under the policy/ scheme
	2023		
7	Maharashtra Animation, Visual Effects, Gaming, Comics & Extended Reality (AVGC-XR)	Directorate of Industries	To position Maharashtra as a premier destination for AVGC-XR by developing a world-class, inclusive ecosystem by nurturing talent, establishing a center of excellence, and advancing skilling initiatives. Fiscal support will be provided. • Capital Subsidy • Stamp duty exemption • IP creation & protection • Marketing Assistance • Project cost reimbursements for virtual production studios.

Abbreviations

Abbreviation	Full Form
AI	Artificial Intelligence
BUA	Built-Up Area
CAPEX	Capital Expenditure
CIDCO	City and Industrial Development Corporation
CMEGP	Chief Minister’s Employment Generation Program
CMYKPY	Mukhya Mantri Yuva Prashikshan Yojana
EPF	Employees' Provident Fund
ER&D	Engineering Research & Development
ESG	Environmental, Social, and Governance
ESI	Employees' State Insurance
EV	Electric Vehicle
FCI	Fixed Capital Investment
FSI	Floor Space Index
GCC	Global Capability Centre
IGBC	Indian Green Building Council
IT	Information Technology
LEED	Leadership in Energy and Environmental Design
LGBTQ	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer
MAHITI	Maharashtra Information Technology Infrastructure
MAITRI	Maharashtra Industry, Trade, and Investment Facilitation Cell
MIDC	Maharashtra Industrial Development Corporation
ML	Machine Learning
MNC	Multinational Corporation
MITL	Maharashtra Information Technology Limited
MMR	Mumbai Metropolitan Region
MMRDA	Mumbai Metropolitan Region Development Authority
MSRDC	Maharashtra State Road Development Corporation
PMR	Pune Metropolitan Region
PPP	Public-Private Partnership
SPA	Special Planning Authority
STEM	Science, Technology, Engineering, and Mathematics